

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

XI priores dies complectens

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1863

Caput Quartum. Adjuutores operis, alia adminicula.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72708](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72708)

per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii, cultum venerationemque obtinuisse, miracula, vaticinia, arcanorum manifestationes, retulisse me existimem; quæ sunt iteratis S. D. N. URBANI VIII decretis prohibita; tamen ne quid me vel incautum fugerit, vel ne ceterorum actis Sanctorum ac Beatorum majorem, quam par est, videar auctoritatem arrogare;

Testificor, velle me universa quæ scripsi atque edidi humanæ dumtaxat historiæ pondus obtinere :

cum neque Divina revelatione, neque Catholicæ Romanæ Ecclesiæ aut Sanctæ Sedis auctoritate nitantur; nisi quatenus ex Divinæ Scripturæ libris, aut litteris Pontificum, aut alioquin ab Ecclesia approbatis Patrum monumentis, aliqua desumpta sunt. Quæ vero ex aliorum accepti libris, iis tantum esse fidei volo, quantum illi merentur auctores. Quæ a me absque alio testimonio scripta, hæc spero eo habitum iri loco, quo quæ ab homine tradita erroribus pro ingenii judicium imbecillitate obnoxio, sed qui tamen in iis examinandis non mediocrem posuerit operam, et mori malit quam ut sciens quemquam fallat.

Hoc opus humana historia est, et humana nititur fide.

CAPUT QUARTUM.

Adjutores operis, alia adminicula.

§ I. Auctoris hoc in opere elucubrando Socius.

Qui propositi operis magnitudinem, speciemque multimoda disceptatione implexam, informaverit animo, is facile perspiciet, pro dignitate pertractari illud ab homine uno non posse, nisi (quod Cardinalis Bellarminus censebat) immenso fere spatio temporis; aut nisi plures accedant adjutores, qui singuli partem aliquam laboris exantlent. Nam quis unus omnia adire loca potest, ita remota ac dissita? Quis archiva, sæpe adamantinis obserata claustris, ut sibi hospiti pateant impetrare? Quis describere, conferre, examinare, relegere, ordinare omnia?

Adjutores necessarii

non defuere :

præcipuus Antonius Winghius

vir magnus,

qui et oim Rosweydam,

Neque defuerunt hactenus mihi hujus sancti operis adjutores : et in dies multi opem operamque addicunt, sive propria adversus Sanctos pietate, ac studio propagandæ ad plures utilitatis; sive Sanctis ipsis eorum ad id instigantibus mentes; præsertim, ut ego quidem existimo, sancto illo Abbate Lætiensi ANTONIO WINGHIO, quem inter Sanctos beatum nunc degere ævum plane confido. Fuit is magnus omnino vir, et cujus Vita, non minus quam quæ ipso curante edita est Ludovici Blosii, lucem meretur : eamque, nisi existimassem suscepturos esse alios, pridem ego scribere fuisset aggressus. At difficile hic esset, quantus ille vir fuerit, paucis explicare, qua animi submissione, qua comitate, qua morum suavitate ac simplicitate, qua prudentia et subtilitate judicii. Quas illius virtutes et ipsi Belgarum magni Principes ALBERTUS et ISABELLA laudarunt, et patria suspexit universa. Qua ille nobilium familiarum controversias dexteritate ac felicitate componebat! Qua lenitate afflictos solabatur et recreabat! Quid de liberalitate ejus dicam? Quid de caritate erga omnes, præsertim religiosos homines? Quid de pauperum cura? Quid de libertate reprehendendi vitia, suadendi virtutem? Quid de vitæ austeritate? Quid de ceteris naturæ gratiæque dotibus? An deo dicere, si Heroicis illis vixisset Benedicti et Fulgentii, aut etiam Antonii et Hilarionis temporibus, quibus nondum vilitas virtutis irrepererat, fuisse plane admirandam, quam unice tamen fugiebat, nominis celebritatem consequenturum. Sed ad propositum redeo.

Cum accepisset ille Heribertum Rosweydam, cujus jam antea erat ei eruditio cognita probeque perspecta, ad illustrandas Sanctorum Vitas, omninoque in pristinum restituendas nitorem ac dignitatem adiecisse animum; et unice carum eum habuit, et qua potuit, juvit, consilio, et sumptu suppeditando in amannenses et vecturam librorum, qui peregre peti, quique emi in eum finem debebant. Quo rem Rosweydam perduxerit, antea exposui. Eo vita functo, metuere cœpit Winghius, ne esset nemo, qui humeros auderet oneri, quod tantum ac talem delassasset Heroa, supponere. Ita tunc, ut ad ipsum magnus ille S. Vedasti apud Atrebatas Abbas Caverellius, sic ipse ad Præsides nostros Winghius scribebat : Eritne qui Rosweydo succedat? Eritne adeo capacis animi quisquam, qui quod ille conceperat diuque

foverat, tandem excludat atque edat opus? Ubi ad id ego accessi, longe minori quam Rosweydam, rerum cognitione, judicio, auctoritate, styli vivacitate, paratus tamen certe laborem tam sancto dicere negotio; tum ille me intime complexus, omni deinceps favore erexit, consilio instruxit, sumptu (ut antea) in libros et amanuenses sublevavit : neque conquievit umquam, quin assidue hortaretur ac stimulet, ut quamprimum ederem partem operis aliquam. Haud facile verbis assequar, quanto ille studio, quem indefesso animi ardore, eam rem procuraret, quasi ea monasterii ipsius, imo et patriæ universæ salus ageretur.

sic Auctorem varie adjuvit,

Cum vero intelligeret, ut neque aptus existere contentus potest, nisi sit qui sonos, fides, modos unus temperet; neque navis cursum tenere, quantumvis valide compacta et præstantibus instructa armamentis, nisi unus clavum regat gubernator; neque victoriam reportare exercitus, cui non Dux unus summo cum imperio præsit; sic ab uno ordinari ac dirigi rem omnem oportere; ita tamen sentiebat, nisi is aliorum fulciretur auxilio, fore ut et succumberet oneri, et nemo fortassis deinde consilii ejus gnarus reperiretur, qui inchoatum ab eo opus vellet perficiendum capessere. Urgere igitur Societatis Præpositos cœpit, ut quia etiam mihi id gratum sciret futurum, ipseque necessarium judicaret, socium mihi et vasti hujus molestique operis administrum darent. Evicit tandem qua apud ipsos, pro singulari sua in Ordinem nostrum benevolentia, valebat gratia et auctoritate, ut adjutor mihi adhiberetur P. Godefridus Hensschenius, egregie tum Latinis Græcisque Litteris, ac Theologicis quoque disciplinis, eruditus, tum capaci cum primis memoria, firmisque viribus corporis, et valde studiosus, de quo mox.

et ut domesticus adjutor daretur effect.

Quia vero evenire plerumque solet, ut ad Præfectorum exempla, qui iis subjecti sunt, facile studia ac mores componant; ceteri Lætienses monachi tum Societatem nostram, quam inde a Blosii temporibus singulari semper caritate dilexerant, arctius etiam complexi sunt, WINGHII imitatione; tum studia mea favore, consilio, opera, assidue juverunt : præsertim qui tunc tirones asceticæ vitæ rudimentis instituebat, eratque cœnobii Supprior, nunc Abbas, WINGHII dignissimus successor THOMAS LUYTENS : et qui tunc adolescentiores collegas suos Theologiam docebat, egregie cordatus vir, Christianus Le Roy; qui deinde tumultibus belli Gallici cum ceteris sanctis sodalibus suis monasterio exactus, WINGHII optimum Patrem, xxxi Augusti mdcxxxvii senio, mœrore, ac demum dysenteria extinctum, ipse decimo post die secutus est, atque ad illius pedes tumultatus in templo Societatis nostræ Montibus. Nolo reliquas nominatim recensere, ne sim eorum pudori molestus, cum sit nemo, cujus non sim benevolentiam et auxilium quoque expertus; ut facile Blosii WINGHIIque discipulos possis agnoscere.

juvit et successor ejus,

aliqui Lætienses monachi :

Cum igitur mensis Januarii paratus esset prælo, et legitime approbatus, ceptusque adeo jam cudi; datus est mihi, WINGHIO adnitente, adjutor, quem dixi,

e Societate
Godefridus
Hensschenius

consilio

et opera.

Vitis multis
recognitis :

ideo commu-
nicata cum eo
ab Auctore
omnia,

etiam titulus.

Indices ab eo
confecti,

Alii Vitas mi-
serunt.

suis locus ho-
noris causa
citati :

Antonius
Beattillus,

dixi, Godefridus Hensschenius sub annum MDCXXXV. Hic cum aliis in rebus strenuam mihi hactenus operam navavit, tum etiam, quod ad ipsum Januarium spectat, fidei consilio juvit. Nam cum videret Vitarum, quæ jam impressæ erant, quasdam in capita distributas, at non omnes; auctor fuit ut et reliquas ita partiret. Annotationes etiam (quæ aliorum quoque, ut antea dixi, virorum gravium erat sententia) ut singulis capitulis adderem persuasit. Cumque ea causa universum mensum recognoscere cõpisssem, operam quoque tam seriam et constantem contulit, ut Vitas etiam bene multas ipse et recenseret, et divideret in capita, et variarum rerum explicatione ornaret; quas habebam ego quidem antea, sed raptim quandoque congestas, saltem non ita perspicue distinctas et explanatas. Ea ratione illustratæ ab eo Vitæ S. Antonii Magni XVII Januarii, S. Cyrilli XXVIII. S. Attici et S. Laurentii Justiniani VIII. S. Juliani Mart. IX. S. Theodosii Cœnobiarchæ, XI. S. Viven-tii XII. S. Euthymii Magni XX et aliæ.

Quod ego illius studium cum mirifice probarem, omnino speravi fore, ut si me Deus, antequam universam hanc molem suscepti operis consummarem, evocaret et vita, ipse oneri succederet, et reliquum pari methodo absolveret. Eamobrem quæ singulari numero accepisse, legisse, contulisse, exarasse me antea scripseram, cum illo participavi, et pluraliter extuli; quia vel suggesterat ille quæ scriberem, dividerem, adderem; vel quæ a me antea scripta, probarat. Eadem causa faciendum duxi ut illius quoque exprimerem in fronte operis nomen. Nam etsi antea sui fieri mentionem nolebat, satis sibi esse dictitans si Sanctis probaret quem iis consecraverat laborem suum, tamen persuasi, ut ne prohiberet non modo in sequentibus tomis, sed in hoc quoque, quem paratum jam habebam, suum nomen inscribi; eum ita statuerem, si quis me casus eiecisset e vita, non fore tum necessariam deliberationem, cui id committendum videretur, cujus jam pars esset sub illius nomine publicata. Ejus quoque studio et industria omnes confecti Indices sunt, tum insigni judicio, tum multo sane labore plenoque fastidii. Non deerunt alii fortassis postea, qui in sequentibus tomis hac nos laboris parte sublevent: quod et antea Joannes Vienottus et Petrus Eulartius nostri facturos se receperant, nisi prius, quod contigit, migrarent e vita: moralem sibi poposcerat Vienottus; alter reliquos suscepisset. Hoc igitur Hercule fidos humeros una supponente, facilius cælum nunc, Divos, inquam, cæli incolas portabo.

§ II. Alii adjutores ex omni ordine.

Præter hunc domesticum et assiduum alii fuere adjutores quamplurimi, qui vel MSS. codices subministrarunt, vel Vitas sua manu descripserunt, vel quas ipsi edere parabant, eas operi inserendas meo obtulerunt, vel unde adipisci nonnullas possem monuerunt, vel quæ olim editis inessent menda suggesterunt. Nihil attinet omnes hic enumerare, cum suis locis fideliter, unde singula sim nactus indicarim. Videbatur hoc quidem magno illi Abbati Win-gamo supervacaneum, cum illa qui suggerunt, mittunt, commodant, non tam id spectent ut suum legatur in scriptis meis nomen, quam ut scribatur in libro vitæ. Verum id ego tum ad fidem impetrandam necessariam esse duxi, ut quæ ipse non vidi, a quo didicerim significem; tum utile ad gratitudinem testandam, ut profitear quis quid ad hanc rem suppeditarit. Ita vero id præsto religiose, ut ne minimum quidem mihi hoc in genere beneficium detur, cujus non ire in posteros memoriam velim.

Non abs re futurum arbitror, hic aliquot recensere, quorum latissime industria ac benevolentia patuit. Facile omnium primas tulit Antonius Beattillus noster, qui ut erat glorie Sanctorum ampli-

candæ studiosus, tum ipse quorundam historias accurate scriptas edidit in lucem, tum mihi de aliis, iis præsertim quorum in regno Neapolitano viget veneratio, plurima suppeditavit, et impressa typis et manu exarata. Is Neapoli VII Januarii MDCXLII grandis jam natu, et plurimorum benefactorum meritis cumulat, ad Sanctorum contubernium emigravit.

Joannes Gamans, et ipse e Societate nostra, Nienariæ in Ubiis natus, origine Gelder, plurima in Germania, Bohemia, Belgio descripsit de Sanctis, planeque ingentem mihi suppeditavit thesaurum, ac quasdam Vitas ipsemet pro egregia sua eruditione examinavit illustravitque, ut B. Godefridi Capenbergensis, ac S. Thiadildis. Plura ac majora, ut spero, utroque in genere præstabit, si valetudinem illius (cui parum ipse parciit, maximo hactenus labore instituendis ad Christianam disciplinam militum animis occupatus) Sancti sustentabunt.

Debeo quoque plurimam gratiam Andreae du Chesne Regis Christianissimi Cosmographo; qui nuper magno litteratorum omnium luctu extinctus, sed (quæ rara doctorum virorum felicitas) filio relicto, studiorum, humanitatis, virtutum ceterarum hærede Francisco, qui paterna opera provehit in lucem. Parens multas mecum Sanctorum Vitas communicavit, alias ubi reperire possem edocuit.

Submisit quoque varia ex eadem Gallia Petrus Lovetus Bellovacus v. cl. qui olim Francorum Reginae Margaritæ a libellis fuit, ejusque frater Joannes a S. Martino e sacra congregatione instituti Cisterciensis, quam Foliensem vocant; Jacobus Sirmondus, Petrus Possinus, Odo Gisseius, nostri; e Burgundia Petrus Franciscus Chiffletius noster, ex Italia Silvester Petrasancta collegii Lauretani Societatis nostræ Rector; ex Hispania Thomas Tamayus de Vargas Regis Catholici Historiographus, alique aliis ex provinciis. Etiam Rossorum Sanctorum Vitas ultro et benevole communicavit Matthias Casimirus Sarbievius noster, legitime, ut publicari possent, approbatas. Multa Rosweydo olim Autbertus Miræus Ecclesiæ Antverpiensis Decanus, de Belgicarum Ecclesiarum antiquitate optime meritis, tradiderat. Plures denique simili me sibi beneficio obstrinxere. De singulis agam alibi, ac fortassis aliquando simul de omnibus, tum doctis hominibus particulatim, qui hoc in genere aliquid apud me beneficium posuerunt, tum de Ecclesiis et monasteriis, quæ suos codices commodarunt, generatim. Fateor enim, plurimum mihi subsidii attulisse Venerabiles Patres Benedictinos, Belgas, Anglos, Germanos, Carthusianos, Germanos ac Belgas; Cistercienses Belgas ac Gallos; Præmonstratenses Germanos ac Belgas; Canonicos Regulares instituti Augustiniani Germanos ac Belgas; Carmelitas Belgas; Prædicatores Germanos ac Belgas; Franciscanos, præcipue Hibernos, atque alios quamplurimos. Sed quæ a singulis accepi, suis locis edico: quid adhuc ab aliis expetam, infra aperiam.

§ III. Martyrologiorum origo. Polemei Silvii laterculus.

Hæc auxilia amicorum sunt, hæc interiora operis fulcimenta, hæc suppetiæ privatorum. Aliasunt publica adminicula, Scriptorum monumenta edita in lucem. His ut libereutor, ita profiteor ingenue; nec ut meum vendito, quod aliunde sum mutuatus. Sed de Scriptoribus, eorumque monumentis, a me saltem citatis ac lectis, agam fortassis alias. Hausi præcipue notitiam Sanctorum plurimorum ex Kalendaris ac Factis variarum Ecclesiarum, quasque illæ usurpant solennium precum Breviariis, in quibus qui venerationem in variis urbibus, cœnobiis, conventibus sacrorum hominum obtineant, indicatur, præbeturque occasio in Acta inquirendi. Verum quæ mihi desunt istiusmodi Breviaria, utinam consequi omnia possim! Sed præ his

Joannes Ga-
mans.

Andreas du
Chesne,

alii complu-
res scriptis
clari.

et ex plerisque
Religiosorum
ordinibus.

Martyrologia vetera, olim edenda.

his quoque, magno mihi subsidio Martyrologia fuere. Cogito quæ habeo non pauca, saltem quæ maxime probata erunt, illa olim edere accurate recensita, collataque cum iis quæ interea suggerent amici. Quia tamen hic nonnulla cito, quæ adhuc publici juris non sunt, ne quis eam ob causam forte hæsetet, pauca hic de iis a me pertractari censui oportere.

Martyrum triumphos in Ecclesiæ conventibus celebrare publica laudatione, mos est antiquissimus ab Apostolicis inde temporibus; ideo institutus, ut gratiæ Deo agantur, qui robur iis virtutemque sufficit; ut aimentur ceteri exemplo; ut laudentur vocenturque pie in vota, qui hic ingentibus meritis fidei et virtutis. Divina dignatione, cumulati, eorum nunc æternis præmiis perfruuntur. Eam ad rem descripti olim diligenter dies, quibus unusquisque hostem vicerat, ut anniversaria constare, et festiva hilaritate peragi, memoria posset. Huc illa spectant S. Cypriani epist. 37 ad Presbyteros et Diaconos :

Dies martyrii sedulo annotari solitus.

Denique et dies eorum, quibus excedunt, annotate, ut commemoraciones eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus. Quamquam Tertullus fidelissimus et devotissimus frater noster, pro cetera sollicitudine et cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit, (qui nec illic circa curam corporum deest) scripserit et scribat, ac significet mihi dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriose mortis exitu transeunt, et celebrentur hic a nobis oblationes et sacrificia ob commemoraciones eorum, quæ cito vobiscum Domino protegente celebrabimus.

Hinc Fasti Ecclesiæ,

Hinc Ecclesiæ fasti, quos Tertullianus lib. de corona militis cap. 13, solennitatibus Gentilium, quæ vel ob victoriam natalemve Principum, vel in quoque municipio, peculiari instituto, agebantur, opponit : *Coronatur, inquit, et vulgus, nunc ex Principatum proprietatem exultatione, nunc ex municipium solennitatum proprietate : et est omnis lætitiæ publicæ luxuria captatrix. Sed tu peregrinos mundi hujus, civis superne Hierusalem. Noster, inquit, mancipatus in caelis. Habes tuos census, tuos fastos. Porro hinc, ut ad illam Cypriani epistolam scribit Jacobus Pamelius, suam originem postea sumpserunt Martyrologia quæ vocantur. Celebrabat unaquæque Ecclesia suos Martyres. Quæ nullis erant nobilitatæ, aut paucis, aliunde petebant quos venerarent, præsertim primos Christianæ religionis præcones, aut quorum fuerat maxime illustris constantia. Quin et Romana Ecclesia etiam alibi coronatos celebrat, cum habeat ipsa innumerabiles, ut extraneis non indigeat; si tamen matri omnium potest aliquis esse extraneus. Et hæc igitur et illæ suos sibi Fastos, suas festorum tabulas conficiebant.*

et Martyrologia ac Kalendaria :

etiam privatorum,

ut Polemei Silvii laterculus,

in quo sacræ et profanæ solennitates,

Quid quod etiam privati sibi Fastos ejusmodi describebant, in quibus et publicas Reip. solennitates annotabant, et præcipua Ecclesiæ festa? Ejusmodi reperi in pervetusto codice laterculum Polemei Silvii, vel P. Annei Silvii : nam primum scriptum erat *Patmei Silvii*; dein idem folium integre et accurate rescriptum habebat, *Polemei Silvii*. Pro illo *Patmei* conjiciebam legendum *P. Annei*, uti in eodem illo codice habetur *Pannii Flori*, Virgilius orator an poeta? pro *P. Annei Flori*. Complectitur vero *Silvii* ille laterculus nonnulla, quæ in eo desiderantur laterculo, quem olim a Furio Dionysio Philocalo prætitulatum, ex Rosweydi schedis a me acceptum, in commentariis ad Victorii canonem Bucherius noster vulgavit; sed et nonnulla, quæ fortassis jam exoleverant, prætermittit, in illo Furiano recensita : habet autem Gentilium festa plura, nonnulla Christianorum. Eum laterculum aliquando cum animadversionibus meis edere cogito, etsi mutilus est, quia quæ de ratione quærendæ læmæ, festique Paschalis, poeticis fabulis, ac sectis philosophicis pollicetur, desunt. Quo anno ea scripserit Silvius indicat, cum nomina Principum Romanorum, inter Januarium ac Februarium menses, enumerat;

ita enim sub finem habet : *D. N. Theodosius præsens Augustus, D. N. Placidus Valentinianus; sub quibus Joannes tyrannus extinctus est; et a quibus cum DD. matre Placidia, uxore Eudoxia, Augustis, nunc imperium possidetur. Quod Posthumiano et Zenone viris clarissimis Coss. adnotavi. Fuerunt Consules Fl. Zeno et Posthumianus an. Christi 448. Et in Breviario temporum post mensem Augustum : ab Urbis exordio mille et ducentis completis annis Posthumiano et Zenone Consulibus, Asterio Consule tamquam primus annus incipit. Fuit Asterius Consul anno sequenti, Christi nimirum 449. Hæc ergo scripsit Silvius anno 448, et initio sequentis, cum necdum Romæ sciretur quis Constantinopoli Consul esset, qui *Protopogenes* fuit. Hic ex eo Laterculo mensem Januarium, ut specimen, quæque antea proponit, dabo: ex ceteris mensibus carptim quædam delibabo sacra et profana. Ita ergo incipit :*

scriptus anno Christi 448.

vel initio anni 449.

POLEMEI SILVII LATERCULUS. Domino beatissimo Eucherio Episcopo Silvius. Laterculum, quem priores fecerunt, cum difficilibus supputatoribus indicibus notatum legissem, ne minus doctis esset obscurior, absolute positaram in eo rerum significationem mutavi : et ad te potissimum, a quo mea omnia, pro ejus qui inter nos est amoris studio, comprobantur, direxi. Lætificabor judicio tuo, si cum tibi placuisse cognovero.

Eucherio Episcopo dicatus.

QUE IN EO SUNT. Menses singuli cum vocabulis suis, quibus apud diversas gentes dicuntur : et in æternis inter eos solis enumeratio Principum cum tyrannis : provinciarum etiam Romanarum spirantiumque quadrupedum, volatilium, natantium : ratio quærendæ Læmæ, festivique Paschatis : nec non urbis Romæ fabricarum enarratio : poetica fabulæ : Romanæ historiæ breviter conclusa series; cum triumphatoribus, animantium ponderibus sive mensuris, et metrorum omnium pedibus, ac sectis philosophicis continentur.

Quæ in eo tractantur?

DE DIEBUS. Dierum necessum non fuit formas depingi, quia sibi omnes qualitate consimiles sunt : neque ut stulte Gentiles loquantur, nomina designari; quoniam nullius rei, nisi septenarii propter revolvibiles hebdomadas numeri, sicut Scriptura cælestis edocuit, appellatione censentur. In quibus nec ita modus certus horarum est, ut valeat a quoquam monstrari; quia quod nequit dividi, nec possumus computare. Quarum, etiamsi oculis subjacerent, nulla mala erat æstimanda, quoniam Deus universa bona constituit : quod qui esse credit aliter, in eo a quo cuncta sunt non credit.

De diebus.

DE SIGNIS. De signis nihil est quod dicatur, quia non sunt, etiamsi dicantur. Quis enim facies terrestrium singulorum aliquando inter astra conspexit? Quorum, quoniam longe post mundi ortum vana veterum profanorum arte conficta sunt, mentio relinquenda est.

signis.

DE ANNO. Annus primum decem mensium fuit, qui trecentos et quatuor dies habebat: licet, ut auctores plurimi prodiderunt, apud Ægyptios quatuor, apud Arcades tribus, apud Acarnanes sex mensibus computatus fuisse referatur. Post annum a Rege Romanorum secundo inter Decembrem et Martium Januarium et Februarius fertur adjectus, ut trecentis quinquaginta et quatuor diebus, quos duodecies Luna renovat, atque vicenis novenis et semis vicibus cursum suum efficit, impletur. Postremo additi sunt decem dies cum quadrante, quod per quadriennium dies unus junctus crescit, quarto anno, quem bissextum vocamus, inseritur. Cujus initium cum Ægyptiis, qui Nonas ideoque, non norunt, mense Septembri, cum Græcis Novembri, Martio cum Judæis habetur. Nos Kalendarum rationem secuti a Januario, cujus ante dies octo et sol ad celsiorem tramitem surgens recurrit, et quod est amplius, Dominus et Deus noster Dei filius Jesus Christus corporaliter natus est, ordiemur.

JANUARIUS dies xxxi.

Vocatur apud Hebræos *Sebit*, apud Ægyptios *Tibi*, Januarii fe-
apud Athenienses *Pasidion*, apud Græcos alios *Audinaeus*.
Kalendæ

sta.

Kalendæ

Kalendæ ἀπό τοῦ καλεῖν, hoc est a vocando, quia cum in Rostris.... ad contentionem populus vocabatur.

IV. Non. Circus privatus. Auster interdum cum pluvia.

III. Dies Auspicialium. Natalis Ciceronis. Ludi. Prid. Ludi. Comitalis.

Nonæ, dictæ ideo quia nomus dies eas discernit ab Idibus. Tempestatem significat.

VIII. Id. Epiphania, quo die, interpositis temporibus, et stella Magis Dominum natum nuntiabat, et aqua vinum facta, vel in amne Jordanis Salvator baptizatus est. Auster interdum, vel Favonius.

VII. Prima Consulis mappa, quæ ideo sic vocatur, quia Rex Tarquinius Romæ dum die Circensium pranderet in Circo, de mensa sua mappam foras, ut aurigis post prandium currendi signum daret, abjecerat. Auster et imber.

VI. Auster interdum et imber.

V. Senatus Legitimus. Suffecti Consules designantur, sive Prætores.

IV.

III. Carmentalia, de nomine matris Evandri.

Prid.

Idus dictæ ἀπό τοῦ..... videndo, quia priusquam annus hic, qui est, fuerat, mense medio Luna completa, quæ incipiebat Kalendas, de qua menses dictos accepimus, videbatur. Secunda mappa. Interdum ventus aut tempestas.

XVIII. Kalend. Februarias.

XVIII. Natalis Honorii. Circensis. Interdum Auster et pluvia.

XVII.

XVI. Ludi Palatini.

XV. Ludi.

XIV. Ludi.

XIII. Natalis Gordiani. Circensis.

XII. Ludi, ventus Africus tempestatem significat.

XI. Natalis S. Vincentii Martyris.

X. Senatus legitimus. Quæstores Romæ designantur.

IX. Natalis Adriani. Circensis.

VIII. Interdum tempestas.

VII. VI. Ludi Castorum Ostiis, quæ prima facta colonia est.

V. Ludi. Auster aut Africus. Interdum dies humidus.

IV. Ludi.

III. Tempestatem significat.

Prid. Circensis, Adiabensis victis, interdum tempestas.

Hactenus Januarius. Nunc reliquis e mensibus paucula, ut proposuimus, decerpenda, sacra et gentilitia: cetera alias integra edam.

Idib. Febru. Parentatio tumulorum * in p. Quo die Roma liberata est de obsidione Gallorum.

XV. Kal. Mart. Lupercalia.

XIV. Natalis Faustinae uxoris Antonini.

XIII. Quirinalia, quo die Romulus occisus a suis (qui ab hasta, quia ex Sabinis Curis, vocatur) non apparuisse confectus est.

VIII. Depositio S. Petri et Pauli. Cara cognatio, ideo dicta, quia tunc etsi fuerint vivorum parentum odia, tempore obitus deponuntur.

III. Natalis Constantini.

VIII. Kal. April. Æquinoctium. Principium veris.

Cruci Missio Gentilium. Christus passus hodie.

VI. Lavationem veteres nominabant. Resurrectio.

Prid. Natalis Constantini. Circensis.

III. Id. April. Natalis. Veri. Circenses.

XIII. Kal. Majas, Circenses. Consulis tertiæ mappæ.

XI. Natalis urbis Romæ. Consules ordinarii fasces deponunt, Parilia, dicta de partu Iliæ. Interdum pluvia et grando.

VI. Id. Maji Natalis Claudii, tempus ætatum.

Kalendis Junii, Circensis Fabricii.

Idib. Natalis meus.

VI. Non. Julii Natalis geminus Domini Valentiani.

Nonis, Ancillarum Syriae, quarum celebritas insti-

tuta est ideo, quia capta Urbe a Gallis, cum finitimi prius victi tradi sibi Romanorum Procerum conjuges postularent, et consilio Philoedis ancillæ famulæ dominarum vestibus adornate datæ illis fuissent, his nuntiantibus prædictos somno sopitos et obrutos, facta victoria sit.

VIII. Id. Natalis Julii Cæsaris.

VIII. Kal. Aug. Natalis Constantini.

Kalendis Aug. Natalis Pertinacis, et Martyrum Machabæorum.

VII. Id. Natalis Constantini junioris.

IV. Id. Natalis S. Laurentii Martyris.

III. Hippolyti Martyris.

VII. Kal. Septemb. Post hunc diem apud Ægyptios quinque dierum epigomenos, tertiusdecimus mensis adjungitur.

Post Augustum subjicit Breviarium temporum, sub cujus finem ista habet: Primus Gaius Julius Cæsar victis per decennium Galliis et Britannis, successorem dedignatus, Dominum ipse se fecit. Quo in curia Kal. Mart. per Brutum et Cassium auctores suæ mortis, viginti et tribus vulneribus interempto; Augusti ab Octaviano, qui... constitutus est, esse ceperunt: quorum usque nunc potestas, qua reguntur cuncta, perduravit. Ex quibus Domitianus primus chlamydem blateam, Diocletianus gemmas vestibus habitus regalis inseruere. Constantinus senior, qui Christianæ religionis ministros privilegiis communit, diadema capiti suo, propter resistentes de fronte propria capillos (pro qua re saponis ejusdem cognominis odorata confectio est) quo constringeretur, invenit: cujus more hodie custoditur. Cujus regni... ab Urbis exordio mille et ducentis completis annis Posthumiano et Zenone Consulibus, et Asterio Consule, tamquam primus annus incipit.

Idib. Septemb. Hoc die Romæ in æde Minervali per Magistratum annis singulis ex ære clypei figebantur.

Prid. Id. Octobr. Natalis Virgilii.

X. Kal. Novemb. Natalis Valentiniani purpura.

VIII. Id. Novemb. Natalis Juliani.

VI. Natalis Nervæ.

XVI. Kal. Dec. Natalis Vespasiani, qui locum.... pluvia.

XVIII. Kal. Januar. Natalis Veri.

VIII. Natalis Domini Corporalis. Solstitium et initium hiberni.

VII. Natalis S. Stephani Martyris.

V. Natalis Titi.

§ IV. Martyrologia Eusebii et S. Hieronymi, hujus specimen.

Alii fuere mere Ecclesiastici, et dicati sacris fasti: quorum usus is erat, qui est a S. Cypriano in ante citata epistola expositus, ut anniversaria triumphum, quem Martyres retulissent, coli memoria posset.

Tale Kalendarium, aut Sanctorum indiculum fuisse olim in Ecclesia Cordubensi intelligi potest ex iis quæ Walafriidus Strabus libro de rebus Ecclesiasticis cap. 28 scribit: Litaniam autem sanctorum nomen, inquit, postea creditur in usum assumpta, quam Hieronymus Martyrologium, secutus Eusebium Cæsariensem, per anni circulum conscripsit; ea occasione ab Episcopis Chromatio et Heliodoro illud opus rogatus componere, quia Theodosius religiosus Imperator in concilio Episcoporum laudavit Gregorium Cordubensem Episcopum, quod omni die Missas explicans, eorum Martyrum, quorum natalitia essent, nomina plurima commemoraret.

Celeberrima igitur fuere Martyrologia Eusebii, S. Hieronymi, atque etiam Romanum. Eusebium collegisse Acta Martyrum, certum, et supra ipsiusmet est testimonio firmatum. Verum id opus qui Martyrologion dicat, a vocis notatione neitiquam aberrabit, est enim sermo de Martyribus; a notione qua Martyrologii nomen nunc usurpatur, plurimum.

Alio legi in Ecclesiis solita Martyrologia.

Tale an scripserit Eusebius?

3 An

* εἰδέν, legendum videtur.

quædam ex aliis mensibus.

* an in pratise?

An illi Aetorum collectioni, quam ab eo ostendimus συλλογήν, συναγωγήν, ἀναγραφήν appellari, adjecerit Sanctorum elenchum aliquem Eusebius, nescio. Quidam id nituntur ex S. Gregorio probare, quem aiunt epistola 29, lib. 7, Indict. 1 ad S. Eulogium Alexandrinum Patriarcham data de eo Martyrologio, quod ille ad se mitti postulabat, scripsisse. Verum ambiguum est, quid a Gregorio petierit Eulogius, similemne aliquem indiculum, an illam collectionem. Ita ei rescribit Gregorius: *Utilis semper est docti viri allocutio: quia aut discit audiens, quod nescire se novemat; aut agnoscit, quod est amplius, id quod se et nescisse nesciebat. Qua in re ex audientium numero ego nunc factus sum, cui sanctissima vestra beatitudo scribere studuit, ut cunctorum Martyrum gesta, quæ pia memoriae Constantini temporibus ab Eusebio Casariensi collecta sunt, transmittere debeamus. Sed hæc neque si collecta sunt, neque si sunt, ante vestræ beatitudinis scripta cognovi. Ago ergo gratias, quia sanctissimæ vestræ doctrinæ scriptis eruditus capi scire quod nesciebam. Præter illa enim quæ in ejusdem Eusebii libris de gestis sanctorum Martyrum continentur, nulla in archivo hujus nostræ Ecclesiæ, vel in Romanæ urbis bibliothecis esse cognovi, nisi pauca quædam in unius codicis volumine collecta. Qui illi sint Eusebii libri de gestis sanctorum Martyrum, quos extare Romæ fateatur sanctissimus Pontifex, incertum est. An historiæ Ecclesiasticæ libri? Fuerunt certe viri eruditi, qui nihil aliud de Martyribus ab eo scriptum censeant. Vidi libellum de Martyribus Nicomediensibus, qui separatim scriptus ab eo dicitur, e Græco codice Bibliothecæ Regis Catholici, versum a Vincentio Marinero, quem mihi exhibuit v. cl. Lucas Torres ærarii regii in Flandria Præfectus: sed totus erat ex ejus historia Ecclesiastica transscriptus, et ab alio fortassis. Aliud eum coagmentasse ex variis Actis opus, supra ostendimus. Idne fortasse Romæ fuisse indicet S. Gregorius? an potius illud erat quod petebat Eulogius? Hoc mihi verosimilius videtur: ait enim cunctorum Martyrum gesta, ab Eusebio collecta petiisse. Breve Martyrologium quis cunctorum Martyrum gesta dixerit?*

ex S Gregorii epistola ad Eulogium

non satis probatur.

Idne veriter, aut etiam aliud scripserit S. Hieronymus, incertum.

Ejus epistola ad Chromatium,

citata Cassiodoro,

Martyrologium Eusebii qui videntur astruere, iidem S. Hieronymum illius faciunt interpretem. Ita præter Walafridum jam citatum, Venerabilis Beda Retractatione in Actus Apost. cap. 1: *Quibus astipulatur, inquit, et liber Martyrologii, qui B. Hieronymi nomine ac præfatione attitulatur: quamvis idem Hieronymus illius libri non auctor, sed interpres, Eusebium autem auctorem extitisse narretur. Non asserit tamen Beda, vel Eusebium auctorem extitisse, vel Hieronymum interpretem; sed Hieronymi nomine et præfatione attitulari, Eusebium vero auctorem extitisse narrari. Et lib. 2, in Marcum c. 26, citat Martyrologium Eusebii et Hieronymi vocabulis insignitum. Præfiguratur Usuardi Martyrologio epistolæ duæ, una Chromatii et Heliodori Episcoporum ad Hieronymum, altera ad ipsos Hieronymi: sed utramque Baronius solidis argumentis demonstrat commentitiam esse.*

At Cassiodorus libro de institutione divinarum lectionum cap. 32 scribit: *Et ideo futuræ beatitudinis memores, Vitas Patrum, confessiones fidelium, passionum Martyrum legite constanter, quas inter alia in epistola S. Hieronymi ad Chromatium et Heliodorum destinata, procul dubio reperitis, qui per totum orbem terrarum floruerunt, ut sancta imitatio vos provocans ad caelestia regna perducat.* An fortassis ante Cassiodori ætatem jam illa extabat, quæ nunc passim Martyrologio Usuardi præfixa legitur supposititia Hieronymi epistola? Erant certe jam tum multa parumperite et fideliter a multis scripta, ut patet ex concilio Romano sub Gelasio. Sed qui potuit vir doctissimus stylum ab Hieronymi elegantia remotissimum non agnoscere? An erat tunc in hominum manibus vera Hieronymi epistola, et deinde intercidit, ac post alia est a quo-

piam imperite et fraudulenter conficta? Walafridus legitimam videtur agnovisse. Mihi nemo persuaserit. Si vere Hieronymi erat ea epistola, quam citat Cassiodorus; fatendum erit, indiculum aliquem, seu Fastos ab eo concinnatos, descriptis fortasse nominibus eorum, quorum in Eusebii collectione Acta extabant, et aliis additis. Sin jam ante erat supposita; tamen ea inveteravit opinio, Martyrologium esse ab eo compositum aliquod: fuitque etiam post Cassiodori ætatem in manibus Martyrologium, S. Hieronymi nomine attitulatum, ut ex citatis Bedæ testimoniis manifestum est, atque ex Usuardi Præfat. in Martyrologium suum ad Carolum Regem. Verum periisse id multi viri eruditi existimarunt.

ut nunc extat suspecta.

Reperit illud tandem in Carthusia Trevirensi Heribertus Rosweyde noster, vetustissimo caractere exaratum, statuitque in lucem emittere: et jam partem curaverat aeneis laminis incidi. Balthasaris Moreti v. cl. expensis, editurus in adversa pagina descripta elegantius ea quæ contracte et exoletis litteris erant efformata. Folia aliquot excusa ut vidit, ad se a Moreto missa, Bartholomæus Gavantus Provincialis Præpositus congregationis Clericorum regularium S. Pauli, et sacre Romanæ Rituum congregationis Consultor, mirifice probavit, scripsitque de illo ad eundem Moretum plures epistolas, quas legi; alias opinari se, reliquis collegii illius, sive congregationis, sapientissimus vir Martyrologium illud valde placitum; alias, sentire peritiores, utile fore Christianæ Reip. Alii quoque viri eruditi vehementer id laudant, ut præclarum sacre antiquitatis monumentum.

Ejus nomine inscriptum Martyrologium vetus.

probatum doctis.

Ejus Martyrologii hic titulus est: *Christe fave votis. Codex S. Willibrordi, continet Martyrologium Hieronymi.* Descripsit illud Laurentius quidam, monachus (ut opinor) Epternacensis, sive S. Willebrordi, ita in fine habetur: *O Lector, vive, lege, et pro me ora. Tuorum Domine, quorum nomina scripsisti, Sanctorum; eorum, quæso, suffragiis miserum leva Laurentium: tuque idem Lector ora.* Ast a quo is descripsit? Nisi vehementer fallor, ab ipso S. Willebrordo, qui Bedæ æqualis ex Anglia in Belgium venit, et Frisones aliosque populos vel fidei doctrina imbuit, vel pietate erudit, ac nobile in Mosellana ditone cœnobium Epternaci constituit, de quo vii Novembris pluribus agemus.

a Laurentio Epternacensi descriptum ex autografo S. Willebrordi,

Cur illud existimem S. Willebrordi fuisse Martyrologium, hæc sunt rationes: Martyrologio subjungitur vetustissimum Kalendarium, cui hæc in margine adscripta: *In nomine Domini, Clemens Willibrordus anno sexcentesimo nonagesimo ab Incarnatione Christi veniebat ultra mare in Francia; et in Dei nomine, anno sexcentesimo nonagesimo quinto ab Incarnatione Domini, quamvis indignus fuit ordinatus in Roma Episcopus ab Apostolico viro Domino Sergio Papa. Nunc vero in Dei nomine agens annum septingentesimum vigesimum octavum ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi in Dei nomine feliciter. Quis illud quamvis indignus de alio, etiam vulgaris notæ homine, dixerit, præterquam de se? Deinde nunc vero, indicat ipso vivente id scriptum: quis esset ita impudens et effrons, qui de viro tanto, et vivente, scribere illud auderet, quamvis indignus? Plane suspicor, ipsiusmet esse Willebrordi manum.*

ut patet ex iis quæ juncto Kalendario adscripta.

Additum est Kalendarium, quo ipsum usum esse omnino existimo. Dein adjecta est tabula annorum Christi, indictionum, epactarum, cycli Lunæ, Lunæ Paschalis, dierum Paschæ, Lunarum Paschalium ab anno 684 ad 797. At nemo fere ejusmodi tabulas sibi conficit, nisi in usum temporis consequentis: ut videatur ipsemet Sanctus vel concinnasse eas sibi, vel ab aliis factas descripsisse. Et vero in ipso Martyrologio, quod fuit tamen monasterii S. Willebrordi, ipsius non extat Willebrordi nomen: an id omissurus videtur fuisse, qui, præsertim in eodem monasterio,

aliisque indicis.

id

id collegit, nisi ei propositum fuisset ipsum Willebrordi librum ex fide transscribere? Verum vii Novembris inscriptum margini: ✠ *Hic Dominus Apostolicus vir Willebrordus Episcopus migravit ad Christum.* Et decimo ejusdem mensis, itidem in margine hæc sunt exarata: † *Hic translatio ejusdem S. Willebrordi.* Quæ posterius ad ipsum vetus S. Willebrordi Martyrologium arbitror adjecta: et licet antiqua, non tamen Laurentii scriptoris videtur manus esse.

Si a S. Hieronymo id compositum,

Licet vero Martyrologium hoc S. Hieronymi dicatur, et ita illud citem passim toto opere; nullum tamen certum argumentum suppetit, quod ab S. Hieronymo esse compositum confirmem, præter eam, quam ante retuli, libri inscriptionem, et quod in illud apte quadrare videantur, quæ sunt ab Usuardo in sui Martyrologii præfatione scripta: *Præterea et venerabilium Hieronymi scilicet ac Bedæ Presbyterorum piis, quamvis succinctis, super hoc provocabar descriptis: quorum prior brevitati studens, alter vero quamplures dies intactos relinquens, multa inveniuntur hujus operis præterisse necessaria.* Quos tamen secutus census, etc. Si vere auctor est illius libelli Hieronymus, multa postea adjecta licebit passim observare. Nam iii Januarii S. Genovefæ Virginis nomen inscriptum, quæ centum fere post S. Hieronymum annis est mortua; v. S. Simeonis monachi Antiocheni, sive Stylitæ, qui sex et quadraginta; vi. S. Melanii Episcopi, qui centum; xvi. S. Honorati Episcopi Arelatensis, qui 13. i. Februarii S. Brigidæ Virginis, quæ supra 100.

postea autem,

Ceterum plurima suppeditavit mihi hoc Martyrologium, ignorata aliis, Sanctorum nomina: illudque observavi, ubi vulgata Martyrologia uno alterove commemorato Martyre, addunt cum sociis, socios sæpenumero hic recenseri. Exempli gratia: xxx Decembris ita habet Romanum: *Alexandriæ SS. Mansueti, Severi, Appiani, Donati, Honorii, et sociorum Martyrum.* At citatum S. Hieronymi: *In Alexandria natalis Mansueti, Severi, et Appiani, Donati, Honorii, Polycleti, Sereni, Pauli, Papiani, Cleti.* Ita iii Julii, Romanum: *Alexandriæ sanctorum Martyrum Tryphonis, et aliorum duodecim.* Enumerantur ex his decem in Martyrologio S. Hieronymi: *In Alexandria Tryphonis, Menelai, Cyronis, Eulogii, Porphoris, Africis, Chusti, Juliani, Evradii, item Tryphonis, Orestis.* Sed visum mihi operæ pretium est, dies aliquot, veluti specimen postea integre publicandi operis, dare. Ex Januario eos summam, perspicuitatem vel sic allaturus, quæ in opere meo hinc citavi. Paucula hæc Januarius antecedunt.

Quædam ex co decrepta:

iii. Kal. Julii natalis Apostolorum S. Petri et Pauli Romæ.

de festis Apostolorum.

ii. Kal. Decemb. natalis S. Andreae Apostoli, in civitate Patras, provinciæ Achæ.

vi. Kal. Janu. natalis Apostoli S. Jacobi fratris Domini, et Johannis Evangel.

viii. Kal. Jul. natalis Dormitionis S. Johannis Apostoli et Evangelistæ in Epheso.

xii. Kal. Janu. natalis S. Thomæ Apostoli in India; et translatio corporis ejus in Edessa v. Kal. Jul.

viii. Kal. Aug. natalis Jacobi Apostoli fratris Johannis Evangel. in Hierosolymis.

Kal. Maii natalis S. Philippi Apostoli in civitate Hierapoli provinciæ Asiæ.

viii. Kal. Septemb. nat. S. Bartholomæi Apostoli, qui decollatus est in India, jussu Regis Astiasis.

xi. Kal. Octobr. natalis S. Matthæi Apostoli, qui passus est in Persida.

v. Kal. Novemb. natalis Apost. Simonis Cananæi et Simonis Zelotis, qui a templorum Pontificibus occisi sunt, in Suanis civitate Persarum.

Januarii dies 1.

JANUARIUS. Dies xxxi. Kal. Janu. Circumcisio Domini. Natalis Coronæ, qui jubente Asclepio Urbis Præfecto, cum diceret, *Hodie Octava Dei cæli sunt, cessate a superstitionibus idolorum et sacrificiis pollutis, a gladiatoribus hac de causa occisus est. In Oriente*

Stephani. Nicomediæ Euphrosyni Episcopi, Priani, et aliorum viii. In Rætia Evanti, Hermetis. In Bonaonia Caii, Iacti, Heracli. In Africa Victoris, Felicis, Narcissi, Argiri et aliorum iii. Papæ, Primiani, Saturnini, item Saturnini, Victoris, Honorati, Leusi, Hermetis.... et militum xxx. Ravennæ depositio S. Severi cum fratribus suis. Augustoduno depositio Agripini Episcopi.

iv. Non. Isiridoni Episcopi Antiochiæ. Et in alio loco Stratonici, Macarii, Abbani, Saturi, Possessoris, Firmi, Maximiani, Acutionis, Timothei, Herisi, Antaxi,..... Acuti, Tobix, Eugendæ. Et in Æthiopia Rutilæ, Claudæ, Aurigæ, Vitalis de Hierosolymis Stephani.

iii. Non. In Hellesponto, civitate Parethia, Cirici, Primi, Theogenis. Et in civitate Tomis Claudonis, Eugenis, Rhodi. Trium fratrum Argæi, Narcissi, et Marcellini pueri Christiani, et Diogeni, Eugenti, Rhodonis, Primæ. Et in Africa Martialis, Stilianii, Constantii, Possessoris, Hilarini, Firmi, Candidi, Rogatiani, Eugeniæ, Lucidæ, Acutæ, Penicæ. Parisiis Genesivæ Virginis. Viennæ depositio Florentii.

Pridie Non. In Africa Aquilini, Gemini, Eugenti, Marciani, Quinti, Theodoti, Tryphonis. In Oriente civitate Bonania Hermetis, Aggæi, Caii. Edui Episcopi.

Nonis, in Africa Felicis, Secundi, Honorii, Luciani, Candidi, Januariæ, Cælestioræ, Jocundi, Acuti, Petri, Marci, Severi, Anastasii. In Antiochia Simeonis monachi.

viii. Id. Epiphania Domini. In Africa Talesphori, Flori, Jocundi, Petri, Marci, Acuti, Januariæ. Et alibi Honorii, Julii, Antonini. Apud Sirmiam Anastasii. In Antio passio SS. Juliani et Basilissæ. In India Celsi, Juliani. In civitate Redon natalis S. Melanii Episcopi.

vii. Id. In Nicomedia Luciani Presbyteri. Et in Antiochia Lucerii Diaconi. In Melitina civitate Polyucti. In Heraclea Felicis et Januarii. Et in Græcia Spolicosti, Palladæ, Candidæ. Alio loco Polianthi, Philonis, Candidæ.

vi. Id. In Græcia Eucti, Rustici, Pissei, Timothei, Secundi, Lucii, Felicis, Januarii. Et in Brundisio Leucii. Et in Sirmis Anastasii, Jocundi, Ratitis, Petri, Flori, Tiliis, Floriani, Tatix. Et alio loco Pathei. Augustoduno depositio Egemonii Episcopi.

v. Id. In Africa Epicteti, Quinti, Secundi, Jocundi, Saturnini, Vitalis, Quinti, Vincentii et Felicitatis, item Quinti, Felicis, Artaxis, Fortunati, Rustici, Silli, Quieti, et aliorum sex. Martialis. In Smerna Revocati, Firmi, Possessoris, Januarii, Saturnini.

iii. Id. In Africa Renocati, Firmi. In Irta Possessoris et aliorum duorum. Romæ in cimiterio Callisti via Appia, depositio Miltiadis Episcopi. In Africa Saturi, Vitaliani, Felicitatis, Quinti, Artatis.

iii. Id. In Alexandria Petri, Leucii Confess. et Alolami. In Africa Philoromi, Eugeni, Quinti, Januarii, Saturnini, Vincentii. In Spanis Agenti, Donati, Augustini, Salvii, Felicis, Donati Presbyteri, Flori, Zemini, Pati, Pausalini, Eugeni, Stephani, et aliorum xii. Et depositio Hortensii Episcopi.

Pridiæ Id. In Achaia Cyriaci, Muscentii, Saturi. In Africa Zotici, Castoli, Quinti, Rogati, Modesti, Bicciani, Carotici, Castolini. In Ægypto Philoromi, Zotici, Castoli, Petri, Aventinæ.

Idib. In Africa Ingenii, Vincentii, Satti, Felicitatis. In Campania Neapolim, Cyriaci, Cimini, Zotici, Herisi, Glycerii, Felicis, Januarii. Romæ Secundi. Via Lavicana coronæ militum xv. Et alibi Quosquonio, Enonis. Pictavis depositio S. Hilarii Episcopi.

Hæc in specimen modo sufficient; quæ si ab S. Hieronymo scripta sunt, aliam dein manum accessisse oportet, quæ et posteriores Hieronymo Sanctos adjecerit, et locorum nomina in casum ablativum, addita plerumque præpositione, et in accusativum quoque transtulerit, neglectis (claritatis causa) Grammaticæ legibus. Vehementer quoque dubito, num qui diversis diebus referuntur, semper diversi sint

sint Sancti; an non qui cognomines videntur, præsertim simul plures, iidem fortasse sint, vel oscitante Librario, vel variantibus in dierum serie codicibus, bis descripti; nisi quando aliis juncti sociis sunt.

Simile aliud
Hibernicum.

Simile prope exemplar, et ipsum perantiquum, habet Joannes Colganus Ord. S. Francisci Lovanii in cœnobio S. Antonii de Padua Theologiæ Professor, ex Hibernia allatum: sed aliquanto confusius descriptum, omissis locorum nominibus, et subjunctis unicuique diei Sanctis Hibernicis. Hos ego consulto omisi, quia exploratum mihi haud erat, an olim venerationem habuissent, an solum, quia celebre sanctitatis apud eam gentem obtinuissent nomen, ideo essent adscripti: et non temere peregrinos Sanctos profero, nisi vel Acta sim nactus, vel de publica illis impensa legitime veneratione testimonia certa. Illud porro Hibernicum Martyrologium solum posterioribus Januarii diebus citavi, quia serius ejus mihi facta copia.

aliud minus
Rhinoviense,

Aliud quoque Martyrologium perbreve et mutilum, sed cum illo Trevirensi, sive Epternacensi, consentiens, quod olim Rhinoviense juxta Basiliam cœnobii fuit, reperi in Rosweydi schedis. Principium Januarii ita habet:

cujus hic specimen,

KAL. JANU. Circumcisio Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. In Oriente Stephani. Nicomedie Eo-phrosyni Episc. Priamiani. Eracl.....

III. Non. Antiochie Isidori Episcopi. Macarii Ab-batis. Sauri, Possessoris, Firmi.

III. Non. Parisius Genoveve Virginis. In Helle-sponto Cyrici, Primi.

Pridie Non. In Africa Aquilini, Gemini, Martiani, Eugenti, Quinti, Theodati.

Nomis, in Africa Felicis, Secundi, Luciani, Jocundi, Petri, Marci, Alibi depositio.....

VIII. Id. Epiphania Domini nostri Jesu Christi. In Africa Telesphori, Acuti, Januariæ.

VII. Id. In Nicomedia Luciani Presbyteri, Liceri Diaconi, Politi, Felis, Januarii.

VI. Id. In Græcia Cipisei, Secundi, Timothei, Lucii, Rustici. Augustodino.....

V. Id. In Africa Epicteti, Jocundi, Saturnini, Vitalis, Felicis, Fortunati.

III. Id. Romæ depositio Melchiadis Episcopi. In Sirmis Revocati. In Africa Firmi.

III. Id. In Alexandria Petri, Absalmi, Philoromi. In Africa Felicis et S. Gregorii Episcopi.

Pridie Id. In Achaia Cyriaci. In Africa Zotici, Castoli, Quinti, Rogati, Modesti.

Idib. Pictavis depositio S. Hilarii Episcopi. In Neapoli Vincentiæ. In Africa Ingenii.

Huic simile aliquo modo suspicor fuisse, quod sæpe citat Baronius e S. Cyriaci monasterio acceptum. Ejus ut mihi describendum exemplar curarent, nonnullos amicorum interpellavi: at ne vel ut illud viderent quidem, ipsis contigit. Citat et Petrus Galesinius sæpenumero vetusta mss. Martyrologia: ea cujusmodi fuerint non possum divinare; video nonnumquam cum hisce nostris congruere.

§ v. Romanum Martyrologium modernum et vetus.

Romanum
modernum ex
Usuardo est

Venio nunc ad Romanum Martyrologium. Molanus cap. 4 de Martyrologiis, Usuardi esse ait, sed auctum: negat Baronius, asseritque quamplurima Romæ extare antiquam uexarata Martyrologii Romani exemplaria, quæ illi qui Romæ agunt, viz magno labore, pervigili diligentia, et summa sint industria consecuti. At qui Romanum atque Usuardi Martyrologia conferre voluerit, facile vel ex unico die perspiciet unum ex altero descriptum. Aliud ante annos mille habebat Romana Ecclesia; quod quale fuerit licebit ex citata ante epistola S. Gregorii ad S. Eulogium Alexandrinum 29, libri 7, animadvertere: Nos au-

aliud olim;

tem, inquit, pæne omnium Martyrum distinctis per dies singulos passionibus collecta in uno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione Misarum solennia agimus. Non tamen in eodem volumine quis qualiter sit passus indicatur, sed tantummodo nomen, locus, et dies passionis ponitur. Unde fit ut multi ex diversis terris atque provinciis per dies, ut prædixi, singulos cognoscantur martyrio coronati. Sed hæc habere vos beatissimos credimus. Hæc ille. Non fuit igitur, quale nunc est, Martyrologium; quia nunc de plerisque qualiter quis sit passus indicatur. Neque potuisset id ignotum esse Gallis, ut novum censerent ab Usuardo concinnari oportere. Neque dubium est, quin si exstitit, ex eo sum ille consarcinavit, nimium impudenti plagio, cum Bedam, Hieronymum, Florum citet, quos sit imitatus; unde omnia mutuatus sit, dissimulet. Quod nemini adhuc in mentem venit suspicari.

Neque vero illud erat S. Gregorii ætate Martyrologium, quod est a Rosweydo nostro editum, cum hoc subinde non nisi unicum Sanctum, semper paucissimos referat. Ex illo vero multi ex diversis terris atque provinciis per dies singulos cognoscantur martyrio coronati. Sed quod (ut ego quidem existimo) molestum quibusdam esset, plurima nomina et fere ignotorum Sanctorum recitare, paucis illustriorum retentis, cetera expunxerunt. Postea, ut non nuda nomina Sanctorum, sed rerum ab iis gestarum aliqua audientibus offerretur notitia, quod erat ab Usuardo olim compositum, adscitum in Urbem est, usumque Ecclesiæ. Quando id factum sit, nusquam legi. Licebit igitur illud Rosweydi, minus Romanum appellare: passim tamen cum id cito, vetus Romanum nuncupo, quia nimirum eo titulo editum a viro doctissimo, eaque apud eruditos invaluit nomenclatio.

non a Rosweydo editum,

Verum aut mea me vehementer fallit opinio, aut illud ipsum, quod Hieronymi dicitur, vetus Romanum est, cujus S. Gregorius in citata epistola meminuit; sive id S. Hieronymus ejusve partem scripserit, alius postea auxerit; seu potius e Romano Clero quispiam id collegit, at posteritas, cum auctor lateret, id Hieronymi viri scientissimi opus credidit. Hujus exemplar ipse fortassis in Belgium attulit S. Willebrordus, aut a S. Augustino ejusve discipulis, Scotisve aut Anglis monachis, qui sæpius Romam itabant, in Angliam allatum sibi descripsit. Utrum ex his S. Ado haberit, minus illud Rosweydinum, an hoc majus, in ambiguo est. Scribit ipse Præfatione ad suum Martyrologium: Huic operi ut dies

sed quod S. Hieronymi dicitur,

Martyrum verissime notarentur, qui confusi in Kalendis satis inveniri solent, adjuxit venerabile et perantiquum Martyrologium ab urbe Roma Aquileiam cuidam sancto Episcopo a Pontifice Romano directum, et mihi postmodum a quodam religioso Fratre aliquot diebus præstitum. Quod ego diligenti cura transcriptum, positus apud Ravennam in capite hujus operis ponendum putavi. Plures multo Sanctos habet Ado in suo Martyrologio, quam qui in minori Romano continentur: imo parum admodum ex illo haurire subsidi potuisset; cum præsertim Usuardi haberet Martyrologium, quod et natales indicabat singulorum, atque etiam plurium. Si majus habuit, quod S. Hieronymi vocamus, cur non omnes expressit? An erat illud minori quidem isto majus, sed tamen a fusiore hoc S. Hieronymi diversum et contractum? An hoc auctum ex aliis tabulis, et non purum illud vetus Romanum? Fateor mihi hic aquam hærare. Illud tamen liquido constare existimo, non esse quod describit S. Gregorius illud quod est a Rosweydo vulgatum. Neque tamen hoc cuiusmodi sit, respuimus. Utinam plures similia antiquitatis monumenta, quod possunt, emerent. Merito ab Andrea Saussaio, laudato viro, summis laudibus, vel hoc ipso nomine quod hunc thesaurum primus refoderit, in publicumque produxerit, ornatur Rosweydis, appellaturque eximius Solis sapientiæ radius, vivi fidei fontis rivulus,

quo et S. Ado usus fortasse:

utile tamen etiam illud Rosweydi.

rivulus, virentis justitiæ stipitis ramus, jamque cæli pulcrum ac æternum sidus.

§ VI. Martyrologia Bedæ et Flori.

S. Bedæ Martyrologium.

Post Eusebium Sanctumque Hieronymum, a quibus quid hoc in genere effectum sit, haud satis constat, primus (qui quidem notus vulgo sit) Martyrologium privato studio concinnavit S. Beda, Presbyter Anglus. Nam hujus se et S. Hieronymi provocatum descriptis, suum componere aggressum Usuardus testatur. Et ipse Beda in suorum operum catalogo, qui in editione Parisiensi an. 1383 a Laurentio Barrensi adornata, at non in Basileensi an. 1363 subjectus est epitomæ historiæ Anglicanæ (si tamen ipsius est fœtus illa epitome) inter alia sic scribit: *Martyrologium de natalitibus sanctorum Martyrum diebus, in quo omnes quos invenire potui, non solum qua die, verum etiam quo genere certaminis, vel sub quo Judice, mundum vicerint, diligenter annotare studui.*

non est quod vulgatum est ejus nomine.

Vulgatum est tomo 3 Operum Bedæ an. 1363 ac deinde seorsim typis Plantiniani an. 1364 vetus et sane egregium Martyrologium, sub Bedæ nomine: cujus exemplar penes me est ab Heriberto Rosweydo collatum cum ms. monasterii Richebergensis in Bavaria. Verum non potest id Bedæ merito tribui; cum is, teste Usuardo, plures dies intactos reliquerit, quales hic nulli. Deinde proficitur idem Usuardus sese Flori latiora sequi vestigia potius, quam Bedæ insistere brevitati. At diffusus est quandoque Martyrologium hoc, quam sit Usuardi. Extetne uspiam germanum Bedæ Martyrologium, dubito. Nam cum pleraque ad usum sacerorum sibi posteriori descripserint, noluerunt in iis vacuos existere dies aliquos, quosque ille reliquerat ex aliis supplerunt. Cito tamen illud vulgatum Bedæ, quia eo nomine jam innotuit.

ms. 4. ejus nomine insignita:

1. Centulense:

ejus specimen.

Reperi vetera mss. quædam Bedæ præferentia nomen; in quibus tamen neque vacui dies, et quædam Beda posteriorum adjecta Sanctorum nomina. Primum, quod olim Centulensis in Gallia monasterii, sive S. Richarii fuerat, jam Vedastini apud Atrebates cœnobii. Exorditur a vigilia Nativitatis. Ex Januario dies aliquot adseribam, integrum aliquando daturus.

KAL. JANU. Octava Nativitatis Jesu Christi Domini nostri, atque Circumcisio ejus. S. Romæ Almachii Martyris. Item Romæ S. Martinæ Virginis. Item via Appia SS. xx Militum sub Diocletiano passorum. Cæsareæ Cappadociæ S. Basilii Archiep. et Conf. in Africa, civitate Ruspensi S. Fulgentii Episcopi, vita et doctrina præclari. Apud Spoletum S. Concordii Martyris. In territorio Jurensi S. Eugendi Abbatis. Alexandriæ S. Euphrosynæ Virg.

III. Non. In Thebaida Depositio B. Macarii Abbatis magnarum virtutum viri. In Ponto, civitate Tomis, trium fratrum Narcissi, Argæi, et Marcellini pueri. Antiochiæ passio S. Isidori Episc. Eodem die Octava S. Stephani.

III. Non. Romæ S. Anteros Papæ et Martyris. Civitate Aulana S. Petri Martyris. Parisius S. Genovesæ Virg. Ipso die Octava Beatissimi Joannis Evangel.

Pridie Non. Apud Cretam S. Titi Apostolorum discipuli. Civitate Bononia SS. Hermetis et Aggæi. Apud Africam SS. Aquilini, Gemini, Eugenti, Marciani, Quinti, Theodoti, et Tryphonis, præclarissimum Martyrum, quorum gesta habentur. Romæ passio SS. Prisci Presbyteri, et Priscilliani Clerici, atque Benedictæ religiosissimæ femine, qui sub impio Juliano martyrium passi. Item Romæ S. Dafrosæ uoris Fabiani Martyris sub Juliano. Et Octava sanctorum Innocentium.

Nonis, Romæ S. Telesphori Papæ et Martyris, qui illustre martyrium duxit. Antiochiæ S. Simeonis monachi, qui in columna stetit, cujus vita virtutibus et miraculis effulsit gloriosa.

VIII. Id. Epiphania Domini nostri Jesu Christi. Antiochiæ passio SS. Juliani et Basilissæ, et Celsi pueri, et Marcianillæ matris ejusdem, et Antonii Presbyteri, et Anastasii, tempore Diocletiani. In territorio Remensi passio S. Macræ Virg. Antisiodoro S. Germani Episc. et Conf.

Alterum Bedæ nomine insignitum Martyrologium extat Leodii in illustri S. Lamberti Ecclesia, sed ab illo Centulensi longe diversum, itaque recenter auctum, ut etiam S. Francisci Diaconi et Confessoris xv Octob. S. Dominici Confessoris v Aug. S. Petri Martyris de Ordine Prædicatorum xxix Aprilis, adjecta sint nomina. Dabo ex eo quoque dies hic aliquot.

2. Leodiense:

KAL. JAN. Octava Domini, et Circumcisio Jesu Christi secundum carnem. Romæ natale S. Almachii Martyris, qui jubente Alipio Pr. Urb. cum diceret, Hodie Octava Dominica diei sunt; cessate a superstitionibus idolorum et sacrificiis pollutis, a gladiatoribus hac de causa occisus est. Item Romæ S. Martinæ Virg. et Martyris, Eodem die apud Spoletum in civitate Tusciæ S. Concordii Martyris: qui tempore Antonini Imp. multa tormenta perpessus, ad ultimum gladio interimitur. Item Romæ via Appia coronæ Militum xxx, quas sub Diocletiano pro confessione veræ fidei percipere meruerunt. Apud Africam natale S. Fulgentii Ecclesiæ Ruspensis Episcopi et Confessoris. Apud Alexandriam S. Euphrosynæ Virg. quæ orationibus patris sui Paphnutii de sterili matre progenita, in puerili ætate constituta, clam se tonderi fecit, et monasticam vitam expetiit, Smaragdi sibi nomen imponens. Apud Cæsaream Cappadociæ natale S. Basilii Episcopi, admirandæ vitæ et doctrinæ viri. Ravennæ S. Severi Episcopi et Martyris.

ejus specimen.

III. Non. Hierosolymæ Stephani et Vitalis. In Thebaida depositio B. Macarii Abbatis, magnarum virtutum viri. In civitate Tomis trium fratrum Argæi, Narcissi et Marcellini pueri, qui post multa tormenta in mare mersus martyrium consummavit. Cujus corpus ad littus delatum magnis coruscet miraculis.

III. Non. Natale Anteri Papæ et Martyris, qui vigesimus post B. Petrum, cum XII annis, mense uno, diebus XII recit Ecclesiam. Passus est sub Marimino, et in cœmeterio Callisti sepultus via Appia. Parisius Genovesæ Virg. Eodem die S. Florentii Viennensis Ecclesiæ Episcopi et Martyris. In civitate Aulana passio S. Petri, qui crucis supplicio est interemptus. In Hellesponto sanctorum Martyrum Cirici, Primi, et Diogenis.

Verum neque hæc consentanea sunt iis quæ de Martyrologio Bedæ scripsit Usuardus. De tertio et quarto ms. exemplari mox dicam. Post Bedam Florus extitit quidam, de quo Usuardus: Quos tamen secutus (Hieronymum et Bedam) censui et Flori memorabilis viri latiora jam in ipso negotio sequi vestigia, præsertim in secundo ejus libro; ibi enim multa, quæ in priore omiserat, et correxit et addidit. Ado quoque: Primum fuit imperium ac jussio sanctorum virorum, ut supplerentur dies, qui absque nominibus Martyrum in Martyrologio, quod venerabilis Flori studio in labore Domini Bedæ accreverat, tantum notati erant. Fuit Usuardi et Adonis coætaneus Florus Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconus, sed Adone senior, junior Usuardo, si quidem hic sub Carolo Magno, et non sub Carolo Calvo, Martyrologium scripsit: nam Wandelbertus, de quo infra, qui sub Lothario Calvi fratre florebat, ista habet: Ope et subsidio præcipue usus sum sancti et nominatissimi Flori Lugdunensis Ecclesiæ Subdiaconi, qui ut nostro tempore revera singulari studio et assiduitate in Divinæ Scripturæ scientia pollere, ita librorum authenticorum non mediocri copia et veritate cognoscitur abundare. Hunc ego suspicor illum Florum Magistrum esse, cujus vastum vidi Lætiis volumen ex S. Augustini operibus magno studio collectum, et alia alibi servari dicuntur. In Bibliotheca PP. extat tractatus quidam de vulgi erroribus circa tempestatum et tonitruum caussas, Agobardi Episcopi Lugdunensis et hujus Flori nomine inscriptus. Idemne fuerit Martyrologii auctor,

Martyrologium Flori.

(an Subdiaconi Lugdunensis?)

mih

an monachi Trudonensis? mihi modo non liquet. Eum vero quod Trudonopoli in Belgio nostro monachum fuisse, Trithemius lib. 2 de viris illust. Ord. S. Benedicti cap. 44 scribat, haud equidem scio quo auctore; neque ejus mentio est in Chronico Trudonensi ulla.

duplez fuit. At quisquis ille Martyrologus fuit, duos scripsit de Sanctis libros, ut ex illis Usuardi verbis patet, *Præsertim in secundo ejus libro: ibi enim multa, quæ in priore omiserat, et correxit et addidit.* Primo supplisse Bedæ Martyrologium videtur, idque Ado indicat: deinde quædam Sanctorum elogia dilatasse, relictis tamen diebus quibusdam, quos explere se voluisse Ado scribit. Dubitavi aliquando an non id, quod sub Bedæ nomine vulgatum est Martyrologium, Flori esset. Alia duo postea reperi mss. de quibus id potius quispiam suspicetur: statuere tamen certi nihil possum. Prius est domus Professæ Societatis Jesu Antverpiæ cujus fronti inscriptum recentiori manu: *Bedæ Martyrologium*, et ei quadrant utemque, quæ de Flori opere traduntur: sed neque antiquissimum est, et ex Anglia, ut reor, allatum, aut ab Anglo quopiam interpolatum; quoniam et alios quosdam Anglicanos Sanctos, et ipsum recenset Thomam Cantuariensem. Alterum extat in monasterio S. Martini Tornaci, hoc titulo: *Incipit Martyrologium Eusebii, Hieronymi, et Bedæ Presbyteri.* Huic simile omnino Lætiis est, satis quoque antiquum, sed absque hoc titulo.

An id 3 quod Bedæ tribuitur in ms. Tornacensi?

Ex hoc et nostro illo dies aliquot dabo, non tam ut probem Flori esse, quod ipse mihi nondum persuadeo; quam ut alios excitem, quibus facultas est, ut *Florum* investigent, si uspiam latet; aut certe quæ repperint vetusta Martyrologia examinent, et cujus esse videantur auctoris expendant; aut si id ipsis non lubet, vel per occupationes non licet, necum ea communicent. Ita ergo habet Tornacense illud ac Lætiense. Dabo ex Januario dies aliquot, etsi a die Nativitatis initium ducat, ut plures alii.

KAL. JANU. Octavæ Domini, et secundum carnem Circumcisio ejus. Et natalis Almachii, qui jubente Alipio Urbis Præfecto cum diceret, Hodie Octavæ Dominicæ diei sunt, cessate a superstitionibus idolorum, et sacrificiis pollutis; a gladiatoribus hac de causa occisus est. Ipso die B. Basilii Episcopi. Romæ passio S. Martinæ Virginis. Lætiense exemplar SS. Basilii et Martinæ non meminit; pro his hæc habet: Eodem die in Æthiopia Rutuli. Hierosolyma natalis sancti Stephani.

iv. Nonas Januar. Romæ natalis S. Telesfori Papæ et Martyris. Is ex Anachoreta cum xii annos Ecclesiæ Romanæ præesset, jejunium septem hebdomadarum ante Pascha, et Missam in nocte Natalis Domini, sed et ante sacrificium hymnum Angelicum, videlicet Gloria in excelsis Deo, decantandum instituit, passusque est temporibus Antonini et Marci martyrium. Eodem die depositio beati abbatis Macarii. Deest Macarius Lætiensi ms.

iii. Non. Jan. Romæ natalis Anteros Papæ et Martyris, qui duodecim annos rexisset Ecclesiam, et in cœmiterio Callisti sepultus est in via Appia. In pago Viromandense inventio corporis B. Quintini Martyris ab Eligio Episcopo, et Translatio ipsius. Eodem die Parisiis depositio S. Genovevæ Virginis, quæ in corpore posita tantum in virtute prævaluit, ut mortuum suscitaret. In civitate Auclara passio S. Petri, qui crucifixus est sub Maximiano Imp. Ipso die passio S. Theogenis, qui præcipitatus est in mare tempore Licinii. Et natalis Potiti, qui sub Antonino Imp. primo fustibus est cæsus, dein carcere inclusus, et magno pondere ferri damnatus, unde eductus, in equuleum est suspensus. Et cum esset jussus ab Imperatore secari, et canibus projici, cum milites tangere non poterant. Inde jussus est frigi in sartagine, frigusque, plumbo superfundi. Postea vero palo ferreo fixus a capite est usque deorsum. Quo ab Angelo erepto, jussit illi Imperator linguam abscondi, et oculos compungi. Et cum nec sic vinci posset, jussus est capite plecti, cum esset tredecim annorum puer.

Pridie Non. In Africa natalis Aquilini, Gemini, Eugentii, Vincti, Tryphonis. In Oriente Bononia civitate, Hermetis, Aggei, Gagii.

Nonis, Hierosolyma depositio Simeonis Prophetæ, qui a Spiritu sancto responsum accepit, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. In Antiochia, Ecclesia quæ vocatur Pœnitentia, depositio S. Simeonis Confess. qui in columna stans arctissime dicitur vixisse, et incolis loci illius multas tribuit sanitates. Hic post conversionem, nullam unquam mulierem oculis attentis inspexit. Postquam vero columnæ editori se sanctitate fervens invecit, non modo extraneæ mulieri, verum etiam nec propriæ matri se videndum permisit. Scriptum in gestis ejus. Eodem die natale SS. Honorii, Luciani, Jocundi. Hi postremi desunt in ms. Lætiensi.

At ms. Antverpiense, sive potius, ut suspicor, Anglicanum, Bedæ nomine, sed ab recentiore manu, prætitulatum, in multis consentiens cum Leodiensi S. Lamberti, ita habet:

an 4 quod in Antverpiensi?

KAL. JAN. Circumcisio Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. Romæ natale S. Almachii Martyris, qui jubente Asclippio Urbis Præfecto, cum diceret, Hodie Octavæ Dominicæ diei sunt, cessate a superstitionibus idolorum et sacrificiis pollutis, a gladiatoribus hac de causa occisus est. Item Romæ passio S. Martinæ Virg. Eodem die apud Spoletum civitatem Tusciæ, passio B. Concordii Mart. temporibus Antonini Imp. Item Romæ via Appia coronæ militum triginta. Has pro confessione veræ fidei sub Diocletiano percipere meruerunt. Apud Cæsaream Cappadociæ, natale S. Basilii Ep. admirandæ fidei atque doctrinæ viri. In Africa natale S. Fulgentii Ecclesiæ Ruperis Ep. Apud Alexandriam Euphrosynæ Virg. quæ orationibus patris sui Paphnutii de sterili matre progenita, in puerili ætate constituta, clam se tonderi fecit, et monasticam vitam expetiit. Smaragdi sibi nomen imponens. Post etiam in reclusionem viginti octo annos in omni sanctitate perdurans, tacta ægrotationis incommodo, et mortem sibi adesse cognoscens, manifestavit se religioso, et cum lacrymis multotiens quærenti eam patri. Cumque quævisset, sepulta est a Fratribus in ecclesia. In territorio Lugdunensi monasterio Jurensium natale S. Eugendi Ab. cujus vita virtutibus et miraculis fulget. Ravenna Severi Ep. et Mart.

iv. Non. In Thebaida depositio B. Macarii Ab. magnarum virtutum viri. Et in Ponto, civitate Tomis, trium fratrum Narcissi, Argæi, et Marcellini pueri, qui sub Licinio inter tirones comprehensi cum nollet militare, cæsi ad mortem martyrium consummaverunt, et diu in carcere macerati in mare mersi sunt; corpora eorum ad littus delata, a religiosis viris deposita, magnis coruscant virtutibus.

iii. Non. Romæ natale S. Antheros Papæ et Martyris, qui vicesimus post B. Petrum cum duodecim annis, mense uno, diebus duodecim rexisset Ecclesiam, passus est sub Maximiano, in cœmiterio Callisti sepultus via Appia. In civitate Aulana passio S. Petri, qui crucis supplicio interemptus. Apud Parisium natale S. Genovevæ Virg. quæ a B. Germano Autisiodorensium Episc. Christo dicata, admirandis virtutibus et miraculis late claruit, et usque ad annos octoginta in Christi servitute consenuit.

Prid. Non. Natale S. Titi Apostolorum discipuli. Apud Africam natale SS. Aquilini, Germani, Eugentii, Marciani, Quinti, Theodocii, et Tryphonis, præclarissimorum Martyrum, quorum gesta habentur. Romæ passio sanctorum Martyrum Prisci Presbyteri, et Priscilliani Clerici, atque Benedictæ religiosissimæ femine, sub tempore Juliani impiissimi Augusti, qui gladio martyrium compleverunt. Item Romæ B. Dafrosæ uxoris Fabiani Martyris.

Nonis, Romæ natale S. Telesforis, qui septimus post Petrum Apostolum Pontifex ordinatus, sedti annos undecim, menses tres, dies xxi illustreque martyrium duxit. Apud Antiochiam depositio S. Simeonis monachi,

qui

qui tertio decimo ætatis suæ anno huic seculo abrenuntians, monasterii claustra expetit; ubi mira abstinentia vix septimo die cibum sibi indulgens, Psalterium infra quatuor menses didicit. Deinde nimia domandi corporis intentione, fune palmeo renes sibi constringens duriter lanatus est: inde in quodam puteo se recludens, et ex eo a Fratribus violenter ad monasterium reductus, clam fugiens eremum petiit, ubi multo commoratus tempore, in columna editori, sanctitate fervens, se concludit; ubi non modo extraneæ mulieri, sed nec propriæ matri se videre permisit; et usque hodiè basilicam columnæ illius nulla feminarum ingreditur. Nam quædam mulier veste induta virili ingredi voluit, sed mox ut limen attingit, retrorsum mortua cecidit.

§ VII. Martyrologium Usuardi.

Usuardus monachus Martyrologium scripsit.

Omniū celeberrimum Usuardi Martyrologium fuit. De eo ita scribit Sigebertus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 85: *Husuardus monachus, provocatus studio Hieronymi et Bedæ, qui festivitates Sanctorum annuatim recurrentes partim annotaverant; maxime autem animatus studio et jussu Magni Caroli Imperatoris, cui displicebat quod Hieronymus et Bedæ, studentes nimis brevitati, præterierant plura necessaria, et quamplures Kalendarum dies intactos reliquerant, in gratiam ejus studuit opus imperfectum supplere, et festivitates Sanctorum per singulos Kalendarum dies annotans, integrum Martyrologium effecit.* Hæc ille. At Bedam solum queritur Usuardus quamplures Kalendarum dies intactos reliquisse, non Hieronymum.

Opera pretium est ipsiusmet Usuardi Præfationem, sive epistolam, qua opus suum Carolo Regi, Magno vel Calvo, dedicat, hic dare; sed e veteri codice ms. qui penes nos est, optimæ notæ. Quæ in plerisque excusis et calamo descriptis exemplaribus legitur, aliquantum discrepat, ut conferenti patebit. Ita ergo habet:

regio jussu.

alios imitatus.

Domino venerabiliter recolendo Karolo Regum piissimo Husuardus, quamquam indignus, Sacerdos et monachus, præsentis ævi prosperitatem et æternæ beatitudinis gloriam. Vestram minime latet Celsitudinem, o Reverende Princeps, qualiter imitandis antiquorum studiis monemur, quidquid in libris, maxime Ecclesiasticæ doctrinæ congruis, minus debito perfectum habetur, vel pro posse supplere vel suppleri optare. Quæ res pia quidem sollicitudine, addito etiam Vestræ dignitatis jussu, me compulsi, ut videlicet Sanctorum recurrentes festivitates, ex diversis sanctorum Patrum Martyrologiis in quamdam exciperem unitatem. Recolebam siquidem in sacris Sanctorum solenniis multimodis propriæ negligentia excessus: quod me plurimum ad hoc eis in Dei amore persolvendum cogeat officium; etsi non satis idoneum, utpote incium, sed tamen Divino, ut confidebam, ac indigno eorum sublevandum auxilio. Nam et venerabilium Hieronymi videlicet ac Bedæ Presbyterorum in hoc provocabar descriptis: quorum unus brevitati admodum studens, alter vero quamplures Kalendarum dies intactos relinquens, multa probantur hujus opusculi præterisse necessaria. Adhibui igitur Flori memorabilis viri collecta e pluribus in eodem negotio secundi libri commenta: quem maxime imitandum in his, quæ visa sunt congrua ac memoriæ digna, censui; quia plura summo studio, quæ breviter perstrinxi, et correxit et addidit. Unde una vobiscum legentem efflagito, quo non propere quidquid in sequenti libello sibi forte contrarium fuerit, indiscusse repudiet, nec me insuper temerarium judicet; præsertim cum a talibus et tantis viris hoc præmonstratum esse meminerit. Perpendat etiam, quia in rebus humanis, ut ait quidam, nihil perfectum ex omni parte soleat inveniri. Scriptorum quoque errore ita sæpe constat vera permutari, ut plerumque dictantis adscribatur vitio, quod mendaci solet admitti calamo.

Ceterum, benignissime Rex, idcirco hanc exiguitatis præfatiunculam huic operi inserere curavi, ut sciatis

me non usum levitatis conamine, sed potius Religiosorum in usum Religiominus capacium utilitati consuluisse. Quo tamen labore pro viribus, quove studio cognoscendæ veritatis hæc perquisierim, haud facile parvitas mea valet intimare. Supplex denique Vestram expostulo Magnificentiam, ut, si dignum decernitur, Vestræ tuitionis anchora roboretur. Excellentiam magnitudinis Vestræ per multa annorum curricula, ad communis utilitatis suffragia, Rex Regum sua dignetur custodire potentia. Amen.

Hactenus Usuardi epistola ex nostro codice, quæ aliquanto brevior extat in aliis exemplaribus, ex quibus tamen nonnulla superiore paragrapho citavi. Ex hac certo statui non potest, utri Carolo id dicarit opus, Magno an Calvo. Magno asserit Sigebertus, ut diximus; sequuntur recentiores. At Florum citat virum memorabilem, quem sub Lothario Calvi fratre post annum Christi 840 superstitem fuisse, et præcedenti paragrapho indicavimus, et mox ex Wandelberto patebit. Nam si, quod quidam volunt, alius fuit Florus Martyrologus ab illo Lugdunensis Ecclesiæ Subdiacono, quem Wandelbertus sanctum et nominatissimum virum appellat, cur non eos Ado proximus temporum illorum discrevit? Cur quando venerabilis Flori meminit non seniore dicit, aut aliud statuit discrimen, cum vigeret adhuc in Lugdunensi, suaque Viennensi propinqua Ecclesia, Flori alterius nomen, et fama eruditionis? Erit fortassis qui Florum sub Carolo Magno scripsisse Martyrologium illud contendat, et ad Lotharium supervixisse, qui anno post avi Caroli excessum vicesimo septimo capessivit imperium. Verum non Imperatori Carolo dicatum Usuardi opus recitata e nostro codice epistola ostendit. Consentit Parisiensis codex pervetustus, qui ita habet: *Domino Regum piissimo Karolo Usuardus indignus Sacerdos et monachus perennem in Christo coronam.* Ergo, si is Magnus Carolus fuit, ante annum 800 editum est hoc opus; prius etiam Flori: ut necesse sit fateri post libros illos editos ac recognitos, fere quinquaginta annis superstitem fuisse Florum. Non est id quidem ejusmodi, ut evenire nullo modo potuerit, sed ut mirum videri possit, si evenit. Verum alia Usuardi exemplaria excusa et mss. illius epistolæ inscriptionem his efferrunt verbis: *Domino Regum piissimo Karolo Augusto Usuardus indignus Sacerdos ac monachus perennem in Christo coronam.* At si jam inde Caroli Magni tempore editum hoc erat opus ab Usuardo, cur Wandelbertum ex Flori Bibliotheca sumere codices oportuit, ut natus tales Sanctorum perdisceret, cum ex Usuardi libro si jam extabat, minori labore haurire omnia posset? At neque Ado Usuardi meminit. Jam si eodem quo Wandelbertus tempore Usuardus scripsit, cum Imperium Lotharius, Franciæ Occidentalis regnum Carolus administrabat; cur hic, ut ille, translationis S. Sebastiani sub Ludovico Pio factæ non meminit? Denique a peritioribus, quid certi opinari queam, lubens addiscam.

Usuardi pluribus usus sum exemplaribus. Nam præter geminam Molani editionem anni 1568 et 1583, Parisiensem an. 1336, Lubecanam an. 1473 habui exemplar, quod olim Authbertus Miraëus in Rosweydi nostri gratiam Parisiis cum alio vetustissimo, et, ut ipse rebatur, Usuardi autographo, contulerat. Verum ex eodem illo codice mihi integrum illud Martyrologium describi postea curavi. Eum codicem Usuardi ævo aut non multo post scriptum censet Sirmondus noster, qui pro sua humanitate meum illud apographum cum alio quadringentorum facile annorum, aut etiam vetustiore, qui in eodem S. Germani cœnobio Parisiis asservatur, accurate contulit. Sed quod supra citavi exemplar nostrum, utriusque illi longe præfero, et purius ac sincerior reor: nam antiquissimum illud Parisiense Idibus Januarii hæc habet: *In monte Verziaco S. Vivenii Confessoris, cum constet post Usuardi ætatem translata esse Vergiacum S. Vivenii reliquias, nisi extremis fortasse Calvi*

in usum Religiosorum;

idque Carolo Regi dicavit.

dubium an Magno.

an Calvo.

Varia ejus exemplaria habuit Autor.

Calvi temporibus scripsit, et diu postea illi superstes vixit, istaque tunc adscripsit. Sed a nostro illa, quod ideo magis genuinum censeo, absunt exemplari. Fuit hoc quondam monasterii Carthusianorum, quod *B. Mariæ Virginis Capellæ* dicitur, sive de *Herines*, juxta Edingam, aut, ut nunc appellant, Enghianum, Belgii oppidum: deinde Augustini Hunnæi, viri celebris, fuit: postea donatum collegio nostro Lovaniensi. Alia habemus complura Usuardi exemplaria, sed in quibus et amplificata Sanctorum elogia, et plurium nomina adscripta, qualia Ecclesiarum Pragensis, et Bruxellensis, multorumque monasteriorum, quæ non attinet hic percensere: faciam id alias, cum Usuardum edam, sed nativa simplicitate; variorum auctaria seorsim. Editum idem fuit, sed auctum, Coloniae anno 1490, cum Aurea Legenda; atque illud est quod plerumque cito Coloniensis Martyrologii nomine, quia et Coloniensis festa exhibet, et videtur eo Coloniensis Ecclesia usa. Idem Usuardi Martyrologium a Venerabilibus Patribus Carthusiæ Coloniensis auctum, editumque anno 1313, et 1321, quod et postea Molanus præstitit. Antea vero a se emendatum et modice auctum, titulo Martyrologii Romani ediderat Bellinus de Padua Augustinianus, Venetiis anno 1498, ac deinde Parisiis 1321.

§ VIII. Martyrologia Rabani, Wandelberti, Adonis, Notkeri, Ditmari.

Isdem Lotharii Pliques patris temporibus eruditio- nis laude floruit Rabanus Maurus Abbas Fuldensis, idem postea Moguntinus Archiepiscopus, cujus extant complura scriptorum volumina, nuper a Georgio Colvenerio recensita editaque. In his est Martyrologium, quod in codice monasterii S. Galli, adscripto Rabani nomine, repertum, primus vulgavit Henricus Canisius IC, to. 6 Antiquæ Lectionis. Ei simile habeo exemplar e codice monasterii S. Maximini Treviris, qui 300 circiter videbatur esse annorum, acceptum, sed nullius nomine auctoris inscriptum. Rabano cur illud abjudicem, nullum me magnopere argumentum movet, nisi quod ejus antiqui non meminerint: at nec omnium meminerunt, et *Diversa* extitisse suo tempore *sanctorum Patrum Martyrologia* Usuardus testatur; suffragaturque vetustus ille codex, quo Canisius est usus.

Wandelbertus quoque, cujus jam supra meminimus, Prumiensis in Trevirensi diocesi monachus, Martyrologium metro heroico conscripsit, atque Otrico viro illustri dicavit, præfixo inter alia anapestico carmine ad Lotharium Imperatorem Ludovici Pii filium. Martyrologium hoc sub titulo *Ephemeridum Bedæ* to. 1, operum illius, et sub veri auctoris nomine a Molano in prima Usuardi editione, vulgatum; ex veteri ms. edam aliquando accuratius. Hic partem Præfationis visum, est delibare. Ita orditur:

Epistola Wandelberti Diaconi ad illustrem virum Otricum, super iis, quæ sequenti opere continentur, metrorum generibus, incipit feliciter.

Domino Otrico Wandelbertus salutem dicit.

Veteri et perantiquo præcepto monemur, ut parere majoribus, morem gerere aequalibus, consulere minoribus studeamus. Ego quia tibi, *Carissime*, ut minori (quod cogitatu ipso nefas iudico) consulere nequeo; in te enim ipso tibi (ut revera sapientem decet) omnis opis consilium, totiusque providentiæ copiam esse perpendo; morigerari vero sicut aequali, sensus et ingenii tarditate non valeo; quod primum constat, ut majori parere et obsecundare viribus cunctis, et omni facultate desiderem. Maxime, quod incessanti et infatigabili studio ac benevolentia me, postquam longe a patria rebusque domesticis non tam

exulare quam degere cepi, tua ope, consilio, providentia et liberalitate fultum intelligo: nec leviter pecco, si cum morem gerere nequeo, parere pro ingenii paupertate refugio. Itaque quod inopinatum studio ex me et inevitabili constantique auctoritate petisti, ut per anni totius spatium occurrentesque diebus Sanctorum festivitates, et solennes undecumque Christianorum votorum celebritates, metro digererem, feci ut potui, non tam artis usu atque solertia, quam tua devotione, et immerito erga me Sanctorum ad id peragendum adjutus, ut confido, favore. In quo opere, quia solemnium dierum certissima comprehensio non leviter nec facile pro librorum varietate obstabat, ope et subsidio præcipue usus sum sancti et nominatissimi Flori Lugdunensis Ecclesiæ Subdiaconi, qui ut nostro tempore revera singulari studio et assiduitate in Divinæ Scripturæ scientia pollere, ita librorum authenticorum non mediocri copia et veritate cognoscitur abundare.

Ab hoc ego sumptis veteribus, emendatisque codicibus Martyrologium librum, a Kalendis Januariis usque ad finem anni, per dierum singulorum occurrentes festivitates, metro edidi, præmissa, ut congruere existimavi, Invocationis ad Deum, Allocutionis ad omnes, qui forte erunt lectores, Commendationis ad te operis hortatorem, et ad Cæsarem benignissimum Hlotharium, argumentique sive propositionis diverso metro descriptione, et addita post editum Martyrologium conclusionis hymnique in omnes Sanctos editione. Cui etiam operi distincte mensium singulorum adjeci apertam brevemque secundum usus Gallicos dispositionem, et horarum diurnarum vulgarem in nostris regionibus dimensionem: quod utrumque a superiori opere nequaquam discrepare disputavi. In fine præterea totius operis, de creatione mundi per ordinem dierum sex breve carmen addidi, et explanationem mystici sensus in homine accipiendi subjunxi, ut ea quæ de totius anni cursu descripseram, repetita ab initio mundanæ creationis explanatio commendaret. Hoc opus quod, etc.

Post Præfationem, sequitur Invocatio metro concepta, tum Lectorum allocutio; Commendatio libri ad Otricum, dein ad Lotharium hæc:

Tuque favendo Cæsar adesto,
Sceptra parentum qui pietate,
Quique benigna lege gubernas.
Te moderator nam Deus orbis
Jussit habenas flectere aristas,
Imperii que sceptrum paterni:
Teque periculis ipse paratis
Exiit olim, deque cruenta
Cæde furentum sæpe reduxit.
Aurea celso vertice Roma
Te decorando nomine sancit
Cæsaribus orbi mox fore Regem.
Itala primum te Duce tellus
Eminuit: post Francia temet
Sceptra regentem mundus adorat.
Lustra per orbem quinque recurrunt,
Nomine postquam clarus et armis
Cæsariana jura retentas.
Tempora Christus longa videntem
Te regat; omnis te veneretur
Teque tremiscat purpura Regem.

Hinc quo anno hoc compositum sit opus colligi potest; cum nimirum quinque lustris, sive 25 annis Imperatoris nomen Lotharius gessisset; non a Ludovici patris morte, cum ei non nisi 13 aut circiter annos superstes fuerit; sed lustra hæc quinque ducenda sunt ab eo tempore, cum in conventu Aquisgranensi Ludovicus filium primogenitum Lotharium Imperatorem appellari et esse voluit, an. 817, ut in illius Vita dicitur. Scripsit ergo hoc Martyrologium Wandelbertus an. 842. Sequitur deinde *Propositio*:

Carmine qui vacuus captavi sapiens auras,
Rumores vulgi quaerendo stultus inanes,
Aggrediar tandem veram de carmine laudem
Quærere, et æternum mihi conciliare favorem;
Spectandos breviter signans actusque virosque

Atque

etiam aucta.

Flori libris
usus:

alia addidit
carmina.

Martyrolo-
gium Rabani
editum et ms.

Wandelbertus
metricam
scripsit,

Commendatio
libri ad Lo-
tharium Imp.

Quando id
scriptum?

Otrici rogatu,

Atque dies, anni reditu volvete per orbem,
Ordine qui lustrant scribens solennia quæque.
Hic mihi nonnumquam Sanctorum nomina leges
Carminis excedent, sed non mutilanda vocandi
Est censura bonos, veniam pietate merebor.

Ad calcem Martyrologii ista subjicit: *Martyrologium metricum, editum a Wandelberto ad Illustrem virum Otricum Clericum, explicuit in Christi nomine feliciter. Amen.* Tum hæc subnectitur *Conclusio*:

Hæc nunc Christe tuo Deus
Conscripsi breviter munere carmina,
Constans expetit quæ studio pervigili fides.

Conclusio operis.

His digesta micant simul
Cælestis patriæ et militiæ agmina,
Summo perpetui quæ radiant æthere luminis:
Quorum te veniam prece

Indignus rogans obscuro criminum.
Multo supplicii quæ premor perpetui metu.
Trinis ecce decemius

Vitam dego miser, quintus et insuper
Ævi curriculis orbis adest atque meatibus:
Me nunc nil recolens boni

Egisse atque pii, concutit nimis:
Curæ nam stimulant mortis. Ad intima
Lapsum jam releva Pater

Tandem, et præteritis exue sordibus; [mit.
Squalent conscia quis mens, nimisquæ angoribus tre-
Sanctorum retuli canens

Hic certamen, præclaræque Martyrum
Vexilla ante oculos constitui, signaque ovantium
Horum glorificat, Pater,

Sanguis te jugiter, mors loquitur pia:
Vivunt namque tuo præsidio et luce perenniter.

Sequitur in omnes Sanctos hymnus Sapphicus, dein et alia de mensibus carmina, et horis, atque opere sex dierum.

S. Adonis Martyrologium editum et ms.

S. Ado eodem seculo Viennensis in Gallia Episcopus, de quo agemus xvi Decembris, luculentius scripsit Martyrologium. Edidit illud Jacobus Mosander; dein Rosweyde cum tribus mss. codicibus collatum, Everbodiensi, S. Pantaleonis, Petri Scriverii, hunc præcipue secutus. Habemus cum tribus aliis collatum mss. exemplaribus, videlicet monasterii S. Laurentii Leodii, cui tamen Usuardi ad Carolum Regem præfixa est epistola; Ecclesiæ Taroanensis, cœnobii Lobiensis.

B. Notkeri, editum

Adoni suppar fuit B. Notkerus Balbulus, in cœnobio S. Galli apud Helvetios monachus, cujus Vitam dabimus viii Aprilis. Is quoque Martyrologium scripsit, quod est e Bibliotheca S. Galli ab Henrico Canisio in tomis Usuardi Lectionis publicatum, sed mutilum non uno loco. Obiisse dicitur Notkerus an. 912, de quo alibi.

Ditmarus an Martyrologium scripserit?

Arbitrantur quidam et Ditmarum Mersburgensem in Saxonia Episcopum, cujus extat insigne Chronicon, Martyrologium aliquod composuisse, quod ex ipsius verbis lib. 7 Chronici confici putant, ubi eum qui sibi successurus esset multa monet, hæcque inter cetera: *Habes satis de libris, quos hic ab antecessoribus nostris collectos inveni, et insuper quos contraxi. In his magisterium salubre reperies, ac hos exaudi et tunc potes salvari. Sanctorum reliquias, et munda earundem receptacula, cum aliis utilitatibus plurimis, tam in prædiis, quam in mancipiis, ego acquisivi, et ne te forsitan laterent, Martyrologio inscripsi meo.* Verum idne ipse confecerit Martyrologium, an ab alio descripserit, aut etiam eo dumtaxat sit usus, certo ex illis verbis concludi non potest. Multa alioquin extant passim Martyrologia, ejusmodi piorum Antistitum olim studio conscripta; cum vix ulla esset Ecclesia, quæ non vel proprium sibi aliquod conficeret, vel aliunde adsciret.

§ ix. Martyrologia recentiorum.

Primum hic eos missos facio, quos antea scripsi Usuardi vulgasse Martyrologium, non sine erudita

appendice, Bellinum de Padua, Carthusianos Colonienses, Joannem Molanum: deinde quorum scripta non vidi, Alexandrum Essebiensem Anglum, et Ægidium de Dammis Flandrum; quorum hic Martyrologium recensuisse, auxisse, locupletasse dicitur, sed inchoatum opus perficere non potuisse; ille vero librum sacrorum Fastorum carmine elegiaco composuisse. Prætereo et quæ hoc in genere Ambrosius Novidius Fraceus Ferentinus commentatus est; quæque Baptista Mantuanus, et nuper Joannes Bachottus Gallus: Ephemerides quoque variorum, etiam heterodoxorum, sive Diaria historica; in quibus sacra ac profana promiscue narrant, nec semper ex fide.

Fasti sacri variorum.

Est in manibus Radulphi a Rivo Bredani, Ecclesiæ Tungrensensis Decani *Calendarium Ecclesiasticum*. Traditur is decessisse e vita 3 Novemb. 1403. Quod versibus complexus Martyrologium dicitur, non vidi.

Radulphi Calendarium.

Usus sum plurimum, uti et Rosweyde in Fastis suis concinnandis, *Florario SS. sive Promptuario*, quod manu Henrici de Eyck Canonici Ecclesiæ B. Mariæ Eyndoviae in Brabantia scriptum; postea Lovaniensi collegio Societatis Jesu donatum, nunc nostrum est. Illius auctorem suspicor, at non firmissime, Antonium Gentium, aut Joannem Gilemannum fuisse, aliumve, eorum æqualem, regularem Canonicum. Reperi id citatum in codice quodam monasterii Corendoncani, qui circiter annum 1490 erat scriptus.

ms. Florarium SS.

Editum est Haganonæ in Alsatia anno 1508 Martyrologium, quod *Viola Sanctorum* inscribitur; quo subinde usi sumus. At rarius, eo quod *Panis quotidianus* appellatur, editum ab Hieronymo de Villa vitis Canonico regulari, itidem Haganonæ excusum anno 1509.

Viola SS.

Panis quotidianus.

Edidit Martyrologium a se concinnatum Franciscus Maurolycus Abbas Messanensis an. 1568 typis Venetis, cum Sanctorum indice, et Primi Cabilunensis, ut ait, Episcopi Topographia Sanctorum, anno 1430 composita, sed a se recognita.

Martyrologium Maurolyci,

Prodiit anno 1573 Dilingæ in Suevia Martyrologium Germanicum, quod Georgio et Marco Fuggeris ab Adamo Walassero 1562 dicatum. Auctum id deinde ex Galesinio et aliis, recusumque anno 1599. Id a Petro Canisio nostro compositum esse Matthæus Radderus noster in ejus Vita, et Philippus Alegambe in Bibliotheca Scriptorum Societas Jesu, testantur: estque præfixa ipsius Canisii Præfatio.

Canisii,

Martyrologium sanctæ Romanæ Ecclesiæ usui in singulos anni dies accommodatum, edidit anno 1577, cum eruditis et multiplici antiquitatis Ecclesiasticæ doctrina cumulatis Annotationibus, Petrus Galesinius Protonotarius Apostolicus, S. Caroli Borromæi in restituenda Ecclesiæ disciplina fidus administer. Quod, aliaque ejus opera, mirifice Gregorius XIII Pontifex Maximus probavit.

Galesinii,

Simile quoque Martyrologio est, nisi quod etiam profana complectatur, *Calendarium historicum* a Constantio Felicio Medico Italice scriptum, editumque Urbini anno 1577, quod quia serius nactus sum, solum posterioribus Januarii diebus citavi.

Felicii.

Præ ceteris magno mihi usui fuit *Catalogus generalis Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, ex variis Martyrologiis, Calendariis, tabulis, monumentisque Ecclesiarum, nec non Vitis eorum impressis seu manu scriptis, et quam plurimis historiis collectus, ac in XII menses instar martyrologii distributus, suis ubique notis appositis, auctore Philippo Ferrario Alexandrino ordinis Servorum B. Mariæ Virginis, sacre Theologiæ Professore, ac publico Matheseos in Ticinensi gymnasio interprete; Sanctissimo Domino in Christo Patri D. URBANO PAPÆ VIII dicatus, excusumque Venetiis an. 1625.*

Ferrarii Catalogus generalis,

Hand parum quoque adjumenti mihi ejusdem Ferrarii alter attulit *Catalogus Sanctorum Italiæ, in menses XII distributus; in quo vitæ illorum ex particularium Ecclesiarum monumentis compendio describuntur, ad-*

et SS. Italiae.

jectis scholiis notisque perbrevibus; excusus Mediolani anno 1613.

*Variarum
gentium
propria
Martyro-
logia :*

Aliarum quoque gentium Martyrologia, Kalendaria, Fasti, Hagiologia, non parum mihi attulere subsidii : Antonii Vincentii Domenecii, Ordinis Prædicatorum, Historia Sanctorum Catalaniæ, Barcinone excusa an. 1602. Martyrologium Lusitanicum ab aliquot Patribus Societatis Jesu collectum, editumque Conimbricæ : Anglicanum Joannis Wilsoni an. 1608 editum, et ab eodem recognitum an. 1640. Joannis Molani Natales, et Indiculus Sanctorum Belgii : Alberti Miræi Fasti Belgici et Burgundici : Arnoldi Rayssii Auctarium ad Natales Molani; ejusdemque Hierogazophylacium Belgicum, sive de Sanctorum reliquiis: tum quæ de Sanctis Belgii ad Romanum Martyrologium a se Teutonice lingua versum adjecere Henricus Adriani 1600 et Andreas Boyus noster an. 1642 quæque ad Gallicam ejusdem Martyrologii versionem Balduinus Willotius noster anno 1641 et alius item e nostris Leodii an. 1624. Octavi Cajetani nostri *Idea operis de Vitis Siculorum Sanctorum* edita Panormi an. 1617. Davidis Camerarii liber de Scotorum pietate excusus an. 1631. Catalogus præcipuorum Sanctorum Hiberniæ ab Henrico Fitsimon nostro concinnatus. Sacrarium et Calendarium dittonis Leodiensis in Belgio, excusum an. 1618. Sacrarium perantiqui Comitatus Namurensis an. 1619. Vidi et Adami Regii Kalendarium Scoticum, e quo nonnulla annotavi; et alia plurima mss. et excusa Kalendaria.

*Gallicanum
saussaii :*

Cum jam prope quintus mihi impressus esset dies Januarii, prodit Parisiis illustre et magnificum Andree Saussaii v. cl. Martyrologium Gallicanum tomis duobus, quo plurimum sum usus, utarque, ut spero, deinceps. Utinam brevi prodeant, quos pollicetur, apodictici in illud commentarii.

monastica.

Materiam quoque non exiguum suppeditare, variorum Ordinum Martyrologia; Benedictinum Arnoldi Wionis, libro 3 Ligni vitæ, editum an. 1393. Hugonis Menardi, cum duobus Observationum libris 1629 Kalendarium Benedicti Dorganii a S. Joanne, editum Macloviopoli an. 1622. Præmonstratense, venerabilis Domini Joannis Chrysostomi Vander Sterre Abbatis monasterii S. Michaelis in hac urbe : Canonicorum regularium Constantini Ghinii Senensis Canonici regularis S. Salvatoris, an. 1621. Kalendarium sacri Ordinis Prædicatorum, Seraphini Sici Papiensis, ordinis Magistri generalis jussu editum an. 1616. Cum jam prior Januarii tomus esset excusus, prodit Martyrologium Franciscanum, cum amplis commentariis, cura ac labore Arturi a Monasterio. Sed illud in eo opere atque Chrysostomi Henriquez Menologio, haud probo, quod nulla inter eos, quibus ab Ecclesia olim decreti permissive sacri honores sunt, et ceteros sola adhuc hominum opinione, nullo Ecclesie judicio confirmata, claros, differentia statuatur : quo fit, ut his quidem honoris nihil accedat, de illorum veneratione plurimum detrahatur, dum uno omnes gradu habentur. Alios novimus viros doctos qui vel observationes in Romanum Martyrologium meditantur, vel suarum provinciarum, aut ordinum elucubrant Martyrologia; atque eo pacto beatorum cæli civium student gloriam amplificare. Utinam brevi ipsorum lucubrationes lucem aspiciant!

§ x. *Varia Breviaria, quibus Auctor usus.*

*Breviaria,
quibus Auc-
tor hic
usus,*

Quæ ab Apostolicis temporibus, publicæ peragi in Ecclesia, distinctis horarum spatiis, preces solent, earum est summa, post artem typographicam repertam, excusa, atque ex re, Breviarium appellata. Certius qui quibusque locis Sancti colantur, quaque cæremonia, cognoscere licuisset, si omnium Ecclesiarum

propria consecutus Breviaria essem : quamquam sunt nonnullæ, quæ proprium non habent, sed cum Romanæ Ecclesie ritus sequantur, ac festa celebrent omnia; si quos vel ignotos Romanis fastis, vel alia celebritate Cælestes venerentur, separatim propria illorum officia precesque publicas edi curant. Quæ ejusmodi hactenus nactus sim Breviaria, propriaque officia, hic exponere libuit, eo solum consilio, ut quæ mihi deesse sentio quamplurima, suppeditent, qui sunt Sanctorum propagandæ gloriæ studiosi.

Primum Romanæ Ecclesie Breviaria habeo antiqua aliquot, præter ea quæ nuper summorum Pontificum Clementis VIII, Pauli V, Urbani VIII auctoritate recognita auctaque sunt; habeo, inquam, excusa annis 1479, 1490, 1515 Leonis X jussu; 1536 Pauli III auctoritate a Francisco Quignonio Cardinali recognitum, recusumque an. 1341, 1342, 1346, 1351, 1357 Pii V an. 1372. Missale quoque Romanum editum an. 1308.

E reliqua Italia pauca hæc suppetunt : Catalogus Sanctorum, qui in urbe ac diocesi Neapolitana celebrantur, Decii Carafæ Cardinalis et Archiepiscopi jussu editus an. 1619, tum Officia propria SS. Fortunatæ, Gaudiosi, Potiti : itemque propria aliarum eodem tractu Ecclesiarum; Salernitanæ excusa an. 1594, Brundusina 1583, Montis-regalis 1603.

Provinciæ Mediolanensis hæc habeo : Breviarium Mediolanense an. 1633. Officia propria Ecclesie Vercellensis 1581. Bergomensis 1610 et S. Bassiani Laudis-Pompeie Patroni 1628.

Ex Hispania pauca hæc ad manum sunt : Ordo recitandi officium Divinum ac Missas celebrandi, juxta ritum Breviarium Missalisque Romani, pro perisque diocesis Hispaniæ, 1633. Officia propria SS. Hispaniæ 1603. Ecclesie Toletanæ 1616. Compostellanæ 1596.

E Lusitania Breviarium Eborensis 1548. Officia propria Ecclesie Ulyssipponensis 1590. Conimbricensis 1588.

E Gallia Germanique habeo aliquamulta, sed plura vacant. Gallicæ hæc sunt : Provinciæ secundæ Lugdunensis, Breviarium Rotomagense 1387, novum 1626. Missale an. 1383 itemque Breviaria Ebroicensis 1583. Constantiense 1609. Lexoviense 1624. Bajocense. Officia propria Ecclesie Abrincensis.

Lugdunensis tertiæ, Breviarium Andegavense 1624. Corisopitense vetus. Officia propria Ecclesie Redonensis 1620. Nannetensis 1623. Briocensis 1621. Macloviensis.

Lugdunensis quartæ, Senonensis Breviarium pars æstiva.

Parisiensis provinciæ, Breviarium Parisiense vetus an. 1384, novum 1636. Carnotense 1633.

Provinciæ Aquitanie primæ, Breviarium Lemovicense 1623.

Provinciæ Viennensis, Officium in solennitate S. Lazari Episcopi Massiliensis, an. 1633. Officia propria monasterii S. Victoris Massiliae.

Provinciæ Belgicæ primæ, cujus metropolis Augusta Trevirorum vulgo nunc Germaniæ accensetur; Breviarium Virdunense 1623. Tullense 1533. Monasteriorum SS. Maximini, Naboris, Willebrordi, in diocesi Trevirensi an. 1600.

Provinciæ Belgicæ secundæ, cujus pars est in novas Metropolitanas duas sedes divulsa; Breviarium Ambianense 1530. Noviomense 1630, monasterii Origniacensis in Veromanduis 1619.

Provinciæ Mechliniensis, cujus pars olim sub Germania secunda, pars maxima sub Belgica secunda censebatur, Breviarium Antverpiense an. 1496. Brugesense 1520. Bruxellense 1516. Breviarium ms. Ecclesie Lovaniensis pars. Officia propria Ecclesie Ruræmundensis 1609. Gandensis 1572, monasterii Blandiniensis mss.

Provinciæ Cameracensis, quæ olim erat sub Belgica

gica secunda; Kalendarium præfixum officio Curatorum 1362. Morinensis Breviarium pars hyemalis 1342. Audomarensis pars hyemalis 1318. Breviarium Insulense 1333. Officia propria Ecclesie Atrebatensis 1632. Tornacensis 1626. Namurensis 1619. Audomarensis 1610. S. Waldetrudis Canoniarum Montibus 1623. Malbodiensis Canoniarum 1624. Abbatie Dononiensis 1623, monasterii Pacis-Virginis Ord. S. Benedicti Duaci 1611.

Provinciae Ultrajectensis, quæ olim fuit Germaniæ secundæ, et tota nunc sub hæreticis est; Breviarium Ultrajectini pars æstiva an. 1308 et 1318 vetus Horarum Directorium ejusdem Ecclesie. Officia propria excusa an. 1623. Eadem recenti manu exarata, diversa ab excusis. Directorium Ecclesie Harlemensis.

Germania.

Provinciae Coloniensis, quæ olim metropolis erat Germaniæ secundæ, nunc latius patet; Breviarium Coloniense an. 1498, item aliud antiquum. Editi an. 1377, jussu Salentini Archiepiscopi pars hyemalis, editi vero Ferdinandi Bavari auctoritate pars æstiva. Breviarium Monasteriense 1489. Mindense 1316. Leodiense an. 1320, item pars æstiva 1314. Novum 1636, item Officia propria 1623. Missale 1309.

Provinciae Moguntiæ, quæ olim caput erat Germaniæ primæ, nunc partem Rætiarum, Vindelicæ, Germaniæ magnæ complexit; Breviarium ms. in membrana, aliud excusum 1493, 1307, et jussu Danielis Archiepiscopi 1370, item Diurnale 1612. Spirense excusum 1478 item 1307 auctoritate Philippi Episcopi, et pars hyemalis 1390, jussu Eberhardi Episcopi. Erfordianum antiquum. Constantiense an. 1361, Christophoro Antistite editum; et Marco Sificio Cardinale 1373, itemque Officia propria separatim excusa 1636. Breviarium Herbipolense anno 1373, jubente Julio Episcopo, et pars æstiva 1307, itemque Officia propria jussu Philippi Adolphi Episcopi 1623. Breviarium Wormatiense 1376. Hildesheimensis pars æstiva 1316. Argentoratensis pars æstiva 1478. Officia propria Ecclesie Augustanæ 1638.

Ecclesie Bambergensis autocephalæ Breviarium jussu Viti Episcopi editum 1373.

Provinciae Salisburgensis, Officia propria Ecclesie Salisburgensis, Viennensis 1632, Frisingensis, 1627. Ratisponensis 1611. Passaviensis 1608, et hujus vetus Breviarium an. 1303.

Provinciae Pragensis, Officia propria Ecclesie Olomucensis jussu Francisci Episcopi Cardinalis a Dietrichstein edita 1630, Urbano VIII approbante.

Provincia Bremensis, Breviarium Raceburgense circiter an. 1306. Breviarium Lubecensis pars æstiva.

Dania.

Slesvicensis Ecclesie in Dania Breviarium 1312. Caminensis in Pomerania Ecclesie Breviarium 1321.

Polonia.

Officia propria SS. Poloniæ 1614.

Anglia.

Ex Anglia solum habeo Breviarium Sarisburiense an. 1499 ejusdemque an. 1337 recusipartem æstivam. Officia propria aliquot Sanctorum Hiberniæ 1620.

His subjungam Religiosarum familiarum Breviaria quæ habeo perpaucæ; Breviarium monasticum Ord. S. Benedicti, Pauli V auctoritate editum. Canoniarum regularium editum an. 1488. Præmonstratense editum an. 1398, et 1608. Prædicatorum 1333. Officia propria Canoniarum regularium congregationis S. Salvatoris Ord. S. Augustini 1613. Canoniarum regularium Lateranensium, auctoritate Pii V recusa cum Notationibus Gabrielis Pennotti an. 1634. Eremitarium Ordin. S. Augustini 1627. Minorum 1614 et 1629. Ordinis Servorum D. Virginis 1634. Missale Militum Rhodiorum S. Joannis 1307.

§ XI. *Menæa et Menologia Græcorum. Rutenorum Kalendarium.*

Gentes reliquas Græcia quondam sapientiæ studiis superavit, etiam Christianæ, quæ tot tantosque vel

procreavit ipsa, vel omni doctrina expolivit, Ecclesie Antistites, Divinæque Doctores discipline. Verum extincta est nunc lucerna ejus. Luxus nempe, morumque dissolutio, et fastus illius obscurarunt fulgorem: inde in fœdos errores prolapsa ac hæreses, et quidem, ut ipsum quodammodo obstrueret sibi Divinæ misericordiæ fontem, adversus Spiritum sanctum. Tandem immanissimæ Turcarum genti in gravem atque acerbam tradita servitute, in magna ut plurimum versatur nunc honestarum artium ignorantia, nonnulli tamen, qui præsertim in Italia literis dederunt operam, et eruditionis laude excellunt, et orthodoxæ studio religionis, ut non sit gentis universæ omnino salus desperanda, ubi diuturnis ærumnis placatum ei fuerit clementissimum Numen.

Habuit illa quoque, et prima fortassis, habetque etiamnum sua Martyrologia, quæ fere *Menæa* aut *Menologia* appellat, quasi menstruales dicat, puta fastos, aut Divinorum officiorum descriptiones. Citat Baronius Græcum Menologium, quod a Paulo Sfondrato Cardinale, Gregorii XIV nepote legendum acceperat, olim Basiliæ Macedonis Imperatoris jussu ante annos fere octingentos, conscriptum, ipsorumque, quorum in eo elogium celebrantur, Divorum imaginibus ornatum: asservatur id nunc in Vaticana Pontificis Maximi bibliotheca. Utinam esset qui id Latine versum proferret in publicum, aut nobis certe illius descriptum communicaret exemplar! Editum est quidem ab Henrico Canisio to. 2 Antiquæ Lectionis Menologium Græcorum, sed Latine dumtaxat, ex bibliotheca et translatione Cardinalis Sirleti: verum discrepat hoc mirum quantum ab illo Basiliæ, ut elogia quædam inde deprompta, et cum hoc Sirleti collata fidem faciunt. Hoc autem, quod Canisius edidit, plurimum sum usus.

Aliud extat, sed succinetius, *μερολόγιον* in Græco libello precatationum, qui *Ἐορτολόγιον* inscribitur. En ejus tibi e Januario specimen: *ἀ εἰς τὴν πρότερον, ἡ κατὰ σάρκα πριτορὴ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλεῖος Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας τοῦ μεγάλου. 1. Circumcisio Domini nostri Jesu Christi secundum carnem et S. P. N. Basiliæ Magni Archiepiscopi Casareæ Cappadociæ. Subnectuntur quotidie antiphonæ aliquot. n. S. P. N. Silvestri Papæ Romani. iii. S. Malachias Prophetæ et sancti Martyris Gordii. iv. Synaxis, vel commemoratio, Sanctorum LXX Apostolorum et S. Theoctisti Abbatis in Cucumo Sicilia. v. Sanctorum Martyrum Theopempti et Theonæ et S. Synecticæ. Est illud Menologium in epitomen redactum a Christophoro Patricio et Proconsule Mitylenæo, extatque in eodem precum libello. Atque hoc Januarii in eo initium: *Volens circumciditur Christus. Venit enim ut Legem impleret, non solveret. Cum eo simul celebretur nunc Magnus Basilius. 2. Et Romanus Papa Silvester. 3. Et Malachias. 4. Gordius illustris. 5. Paulus Thebarum germen. 6. Divinus baptismus Salvatoris. Extat brevius etiam in alio minori Græcarum precatationum libello Menologion, quasique Kalendarium. Ita exorditur Januarius: 1. Circumcisio Domini et Basiliæ Magni. 2. Silvestri Papæ Romani. 3. Gordii Martyris. 4. Commemoratio Apostolorum. 5. Theopempti Martyris.**

Aliud excusum Venetiis an. 1533. Græcum Menologium citavit, ediditque cum Nicephori Chronologia a se recensita, Antonius Contius, sed cum Latino Kalendario permixtum, ita tamen ut quidam vacui relicti sint dies. Specimen hoc esto in Januario.

A *Circumcisio Domini.*
Περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλεῖος Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας τοῦ μεγάλου.

B Τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Σιλβέστρου Πάπα Ρώμης.
C
D
E

Græcorum
Menæa et
Menologia.antiquum
ms. Romæ.aliud a Si-
letoversum.aliud Græce
editum Ve-
netiis.ejus com-
pendium per
Christophoro-
rum Mity-
lenæum.aliud mi-
nus.aliud a
Contio Gra-
ece editum.

F

F *Epiphania Domini, seu Theophania*. Τὰ ἄγια Θεοφάνια τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Magis cum iis, quæ antea citavimus Græce edita, congruit Calendarium Græcorum a Genebrardo editum ante commentarios in Psalmos; in quo Januarii hoc exordium est: 1. *Circumcisio Domini*. 2. *Silvester Papa Romanus*. 3. *Malachias et Gordius Martyr*. 4. *LXX Discipuli et Theoretistus*. (imo Theoctistus.) 5. *Theopemptus et Theonas MM. Syncretica*. 6. *Theophania Christi, divinusque Salvatoris baptismus*.

Sed maximo mihi usui Græcorum Menæa fuere, quæ Venetiis aliquot voluminibus edita multos quotidie Cælitis recensent, plerosque eorum quorum est in Latinis Fastis celebris ab antiquo memoria, tum alios partim ignotos omnino Latinis, partim a Scriptoribus laudatos, non tamen Ecclesiæ Catholicæ Martyrologiis inscriptos. Timide primum ea volvere cepi, veritus ne quos schismatis adversus Latinam Ecclesiam propugnatores Menæis inseruissent: itaque eram affectus animo, ut mallem aliquos præterire, etiam sanctitate illustres, sed mihi ignotos, quam temere illum immerito ornare titulo sanctitatis. Sciebam in veteribus Sanctis minus esse periculi, præsertim Martyribus, etsi nihil de iis traditum litteris legissem; uti multi sunt etiam in Romano Martyrologio, quorum vel exciderunt, vel numquam fortassis integre scripta sunt acta. Jam si sunt multi in omnibus fere Occidentalibus provinciis Sancti, quorum nulla in Romano Martyrologio memoria extat; quid mirum in Græcia Asiaque esse complures, ubi prius quam in multis occidentis regionibus seminata Christi religio est, multoque Martyrum sanguine irrigata? Verum ubi diligenter examinavi Menæa illa, nullum adhuc reperi inscriptum, quem constaret aut Ecclesiæ Romanæ debitam obedientiam abjecisse, aut hæreticis inflatum erroribus. Si qui ulla ratione suspecti fuere, hos omisi.

Quamquam hac me sollicitudine ac metu magnam partem Matthæus Raderus noster, vir egregie doctus liberavit. Ediderat is quondam pias et jucundas, acceptas fere e Menæis, historias vitasque Sanctorum, libellis aliquot, quibus *Viridarii* præfixerat titulum. Adjecit deinde animum ut ea omnia quæ de Sanctis memorantur in Menæis, Latine verteret, annotationibus illustrata. Egeram, illius rogatu, cum Balthasare Moreto ut eas lucubrationes prælo subjiceret: responderat hic, si Auctor in animum induceret, non nudas Divorum historias Latine edere, sed integra omnino Menæa recognoscere. (quoniam observasse me in iis menda plurima dicebam) eaque interpretari; ea se Græcolatine eleganter excusurum. Non displicuit optimo seni consilium, etsi haud fortassis pares tanto operi jam vires erant: sed haud diu superstes fuit. Penes me etiamnum illius autographum est: quo et usus sum quandoque, sed raro, nec nisi ejus versione cum Græcis exemplaribus collata: sæpius, atque adeo plerumque, ipsemet stylo meo Græca sum interpretatus. Et erant nonnumquam ea omnia a Radero, quæ sola poterant mihi usui esse: nam cum nihil de gestis Sanctorum narratur, sed solum expresso nomine, distichon unum aut plura subnectuntur, in Sancti cuiuspiam laudem, hæc fere ille omiserat; quæ ego sæpe, quia aliquantulam afferre lucem censebam, verti. At quorum Sanctorum descripta plenius acta habebam, eorum promere e Menæis compendium nihil attinuit; nisi si quid erat in actis prætermisum, aliterve narratum.

Illud porro, ut ad id quod cœperam revertar, me ut securius uterer Menæis permovit, quod in præfatione sua Raderus, qui omnia legit ac discussit, asserit nihil in iis schismaticum esse, nedum hæreticum. Neque, opinor, sivissent Veneti in sua urbe ea excudi, si quidquam continerent rectæ religioni contrarium.

Denique illud plane confirmavit animum, quod

excusum est Romæ in ipso Vaticano Typographio anno 1598. Anthologion Græcorum, a Clemente VIII approbatum; in cuius ad eundem Pontificem Præfatione Antonius Arcudius, qui id concinnavit, ostendit Catholicos etiam Sacerdotes et monachos illis uti Menæis: ita enim caussam illius componendi Anthologii explicat: *Qui a sanctis Græcorum Patribus ad Divinum officium celebrandum, sacras preces laudesque Deo de more persolvendas ordo institutus est, is quidem accuratus et pius, sed diffusus itidem ac prolixus, quippe qui viginti fere voluminibus, hoc est, Psalterio et Horologio, Paracletico, Octoico, Anastasio, Pentecostario, Triodio, duodecim Menologiis, Typico et Sticherario continetur. Quo fit ut Presbyteri vel monachi Græci, qui ritu Græco vivunt, et Divinum officium persolvere tenentur, cum iter agunt vel peregre proficiscuntur, tot volumina secum deferre; quive morbo detinentur, vel alia justa de causa choro interesse impediuntur, illa evolere minime valeant: præterquam quod tanta multitudine codicum non modo non abundent, sed frequenter etiam careant, et ideo munus suum interdum non recte obire, nec ei competenter satisfacere possunt; interdum etiam omnino omittit coguntur, excepta unius Horologii, quod apud eos tanquam Diurnum est, et deferri facile potest, recitatione et infra: Denique quicquid omnino in viginti illis voluminibus sparsim fuisseque continebatur, id totum brevius collectum hoc libro uno perstringitur. Si liber hic, Pontificis Maximi auctoritate in Vaticano eus typographio, compendium est majoris illius operis, quod multis voluminibus continetur: ipsum arbitror majus opus purum esse et ab omni alienum hæretica fraude, quod et accuratum piisque libere prædicat Pontificem alloquens Auctor ille. Quæ vero in Anthologion habentur lectiones, eæ fere ex majoribus illis Menologiis sumptæ sunt.*

Easdem lectiones, aliasque minores, imo quæcumque ad historiam pertinent Sanctorum, ex Menæis ad verbum fere descripsit, et in vulgarem Græcam linguam vertit Maximus Episcopus Cythereus, et Βίος ἀγιος, *Vitas Sanctorum*, inscripsit, excudique Venetiis curavit, omissis antiphonis, versibus, et ceteris, quæ et a Radero in Latina interpretatione ommissa ante scripsi.

Editum est ab Antonio Possevino nostro in Apparatu sacro Ruthenorum Calendarium, quod tam in Moseovia quam in reliqua Russia ait in usu esse. Monet autem multos in eo esse, quos non agnosimus, inquit, *sive quoniam fuere schismatici, sive quod eorum vita nobis haud innotuit*. Poterat addere: *vel vitiosus fuit codex, e quo id descriptum*; sunt enim plurima nomina mendosissime expressa. Congruit autem in plebisque cum Græcorum Menæis et Menologiis, uti Græcos ritus universim colit Russia. Dabo hic ex illo Calendario Januarium, ut planum fiat, quod dixi, cum Græcorum Calendariis consentire.

1. *Circumcisio Domini nostri Jesu Christi.*
2. *S. Silvestri.*
3. *S. Prophetæ Malachia.*
4. *S. Concilium Theoniste, imo: Synaxis LXX Discip. et Theoctisti.*
5. *S. Mart. Theoperti. Lege, Theopempti.*
6. *Epiphania Domini.*
7. *S. Joannis Baptistæ.*
8. *S. Domnæ. Dominicam vocat Horologium Græc.*
9. *S. Mart. Polvetii, corrige Polyencti.*
10. *S. P. Gregorii, nempe Nysseni.*
11. *S. P. Theodosii.*
12. *S. Mart. Tatianæ.*
13. *S. Mart. Hermogenis. Fortassis hic Hermylus est.*
14. *S. P. Sabæ, in Sina nimirum.*
15. *S. P. Pauli.*
16. *Sancti Apostoli Petri, catenæ videlicet veneratio.*

accurata et pia ab Antonio Arcudio,

qui ex iis Anthologion minus concinnavit,

Pontifici probatum.

Βίος Ἀγιος Maximi Ep.

Calendarium Ruthenorum.

ex eo Januarium.

aliud Latine a Genebrardo.

Majora Græcorum Menæa.

a Matthæo Radero versa,

et Catholica indicata;

17. S. Antonii.
18. S. P. Athanasii.
19. S. P. Macarii.
20. S. P. Euthymii.
21. S. P. Maximi.
22. Sancti Apostoli Timothei.
23. S. Mart. Clementis.
24. S. Eucimæ, imo Xenæ, sive Eusebiæ.
25. S. P. Gregorii. Theologi.
26. S. P. Sozontis forte Xenophontis.
27. S. P. Euchremii, imo Ephæm Syri.
28. S. Mart. Ignatii.
29. Trium Sanctorum, id est, Basilii Magni, Gregorii Theologi et Chrysostomi.
30. S. P. Chrysostomi.
31. SS. Cyri et Joannis.

§ XII. Syrorum Coptorumque Kalendaria.

Syrorum Kalendarium edidit Commentariis in Psalmos præfixum Gilbertus Genebrardus, quod mense Januario isthæc propria habet:

1. Circumcisio.
6. Epiphania, quæ et Luminarium. Ea nocte aqua consecratur in totum annum.
7. Decollatio Joannis Baptistæ. Antoninus Magnus. Efram. Gregorius Theologus. Basilii Magni. Niniiticum jejunitum.

Lucas Waddingus to. 3 Annal. Minorum ad an. 1342, nu. 49, scribit Fratres Minores, qui Hierosolymis degunt, festa Romani Kalendarii celebrare, itemque propria quedam Ecclesiæ Hierosolymitanæ, quorum isthic Kalendarium exhibet pag. 499, Januario propria isthæc habet:

14. S. Malachiæ Prophetæ, semiduplex.
15. SS. Abacuch et Michææ Prophetarum et Confess. semidupl.
26. S. Paulæ viduæ, duplex.
30. S. Matthiæ Ep. et Conf. duplex.

In Maronitarum collegio Romæ duo asservantur volumina de Vitis SS. an Syriaco, an Coptico sive Ægyptiaco, an Arabico descripta characteribus, nondum intellexi. Continent sex menses priores, a Thot videlicet, qui fere Septembri nostro respondet, (nam ab eo, ut et Græci, annum auspicantur) ad Mechir. Optarem ea volumina verti Latine a quopiam, aut illas saltem Vitas, quæ sunt antiquiorum Sanctorum, ante hæresis Eutylianæ exortum: nam non modo Dioscori Patriarchæ nomen die septimo Toth adscriptum, sed et posteriorum aliquot Patriarcharum, quos non facile est omni Eutylianæ hæresis aut Mono-

thelitarum suspicione liberare: an tamen ut Sancti memorentur, an solum res ab iis gestæ narrentur, et dies quo decesserunt, ad memoriam posterorum, certasque consignandas temporum notas, haud scio. Indicem, sive Kalendarium, sex illorum mensium, mihi Athanasius Kircherus noster Roma misit; e quo hic Tybi mensem dabo, cujus primus dies in xxvii diem Decembris incidit.

1. S. Lydius Martyr sub Maximino, manifestatio corporis S. Stephani.
2. Gallanicus Ep. M. sub Dioclet.
3. Theodas Patriarch. Alexand. Innocentes pueri hodie sanguinem fuderunt.
4. Joannis Apostoli et Evangelistæ dilecti Domini. Prochorus.
5. S. Auxanius M.
6. Circumcisio. Obitus Matthæi Patriarchæ. Raptus Eliæ Prophetæ. Basilii.
7. Martianus Papa Alexandrinus. Salbathris Papa Romanus sub Constantino, qui eum baptizavit.
8. Dedicatio habitationis sanctæ, cui præfuit S. Marcarius. Andronicus Patriarch. Alexandrinus pater Benjamin.
9. Abraham. Gabriel Patriarch. Institutio jejunii feriæ vi.
10. Jonathas discipulus S. P. Pachomii.
11. Baptizatus est Christus in Jordane. Apparitionis dies. Anatolius sub Dioclet. M.
12. Theodorus Antiochenus M. sub Numero Rege.
13. Festum celebratur aquæ in vinum transmutatæ in Cana Galilææ.
14. Arsalides.
15. Abdiæ Prophetæ. Maximus frater Damathii. Gregorius frater Basilii.
16. Philotheus M. Joannes Patriarch. Alexandr.
17. Maximus et Damathius.
18. Jacob Ep. Nisibenus.
19. Inventio corporum MM. Bahue, Basuræ fratrum, et Aniræ matris eorum.
20. Prochorus unus ex lxx Discipulis Domini.
21. Hoc die requievit Deipara. Item S. Hilaria filia Zeithon Regis.
22. S. Antonii stellæ terrestres, et Patris omnium monachorum.
23. S. Timotheus discipulus S. Pauli.
24. Maria Virgo Alexandrina.
25. Petrus Publicanus, sive Telonearius.
26. xlix MM. Monachi seniores, tempore Theodosii.
27. S. Serapion M. Translatio corporis S. Timothei.
28. Clemens M. item Abu-Bugam.
29. S. Akassana.
30. Basenes, Helis, Ghani, et Sophia mater MM. sub Adriano, vel Gordiano.

CAPUT QUINTUM.

Lectoribus commendata ab Auctore.

§ I. De hoc opere quid Sanctos Auctor precetur.

A vete Cæli Cives, bellatores fortissimi, inelyti triumphatores; et benignos huc, media e pompa æternæ solennitatis, vultus vertite, ad homuncionem vestra undique vestigantem et coacervantem certamina, ac longi situs squallore, qua fas fuit, deterso, producentem in publicum, Vobisque dicantem. Non postulo, hæc legatis nunc ipsi: habetis librum alium (non, ut quidam e vobis dicebat olim, orbem terrarum, rerumque aspectabilem naturam omnem, quam cum ex edito montis jugo contempleretur, Dei se potentiam ac majestatem dicebat admirari, omnisque officium virtutis condiscere, ut Philosophorum non requireret scholas) alium is nunc. Vosque omnes librum habetis, in quo assidue defigitis oculos: in quo Verbum unicum inscriptum, sed scribenti cœvum

et consubstantiale; Verbum ita efficax, ut per id facta omnia sint; ita clarum, ut illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum; ita plenum, ut eo Verbo omnis comprehendatur Dei sapientia. In illum dum intuemini codicem, æterna, sed nativa, splendentem luce, nihil aliunde requiritis scientiæ ac cognitionis. Nihil igitur est quod vobis nuntiemus inertes nos ac stupidi: cum in eo, velut illustri speculo, cernere possitis, quæcumque uspiam locorum fiunt aut facta unquam ab unoquoque hominum sunt. Quid est enim, ut vestrum quidam dixit, quod non is videat, qui omnia videntem videt? Nihil igitur necesse est, ut vobis vestrorum civium res gestas scribamus, quas et in Deo perspicue cernitis, et mutuis colloquiis jucundissime celebratis. Nam, si non fallimur, eminus augustæ illius civitatis mores atque instituta speculantes, ita Deum perpetuo veneramini, ut et quæ a singulis vestrum gesta sunt olim præclare,

Kalendarium Syrorum,

Hierosolymitanum,

Copticum;

Sanctis Auctor non scribit,

omnia in Deo videntibus;